

Mjere sprječavanja porezne utaje

KLARIĆ, MARINA

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **EFFECTUS university / EFFECTUS veleučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:281:267618>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-11**

image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

[Repository of EFFECTUS University of Applied Sciences - Final and graduate theses of EFFECTUS University of Applied Sciences](#)

zir.nsk.hr

image not found or type unknown

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

Marina Klarić

DIPLOMSKI RAD

Mjere sprječavanja porezne utaje

Zagreb, 2023.

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

PREDMET: Porezni sustav i primjena u Republici Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT: Marina Klarić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Mjere sprječavanja porezne utaje

MENTOR: mr.sc. Mirjana Mahović Komljenović

ZNANSTVENO PODRUČJE: društvene znanosti

TEMATSKO POLJE: pravo

Zagreb, listopad, 2023.

SAŽETAK

Opće je poznato da su porezi najizdašniji i najvažniji javni prihodi države. Porezi su nametnuta javna davanja te nisu namjenski i nemaju izravnu protučinidbu. Svi građani kao i porezni obveznici koji obavljaju djelatnost, moraju plaćati poreze kako bi država osigurala javne usluge kao što su zdravstvo, školstvo, socijalna skrb i slično. S obzirom na to da porezi umanjuju ekonomsku snagu poreznog obveznika, dolazi do porezne utaje, odnosno izbjegavanja plaćanja poreza koje može biti zakonito i nezakonito. Porezni obveznici najčešće imaju negativno mišljenje o porezima kao javnim davanjima. Kako bi se spriječila porezna utaja, države donose niz mjera za sprječavanje plaćanja poreza.

Ključne riječi: porezi, državna politika, porezni obveznici, porezna utaja, mjere

SUMMARY

It is generally known that taxes are the most generous and important public revenue of the state. Taxes are imposed public duties and are not earmarked and do not have a direct countermeasure. All citizens, as well as taxpayers who perform activities, must pay taxes in order for the state to provide public services such as health, education, social welfare and the like. Given that taxes reduce the economic strength of the taxpayer, tax evasion occurs, that is, tax avoidance, which can be legal or illegal. Taxpayers usually have a negative opinion about taxes as public benefits. In order to prevent tax evasion, states adopt a number of tax payment measures.

Key words: taxes, state politic, taxpayers, tax evasion, measures

1. UVOD	1
2. POJAM I KAKTERISTIKE POREZA	3
2.1. Karakteristike poreza	4
2.1.1. Prinudnost poreza.....	4
2.1.2. Derivativnost (izvedenost) poreza	5
2.1.3. Nepovratnost poreza	5
2.1.4. Odsutnost neposredne naknade	5
2.1.5. Nedestiniranost poreza.....	5
2.1.6. Porezi se ubiru u javnom interesu	5
2.1.7. Porezi su novčani prihod države	5
3. CILJEVI OPOREZIVANJA	6
4. NAČELA OPOREZIVANJA.....	7
4.1. Financijsko-politička načela	7
4.1.1. Načelo izdašnosti	7
4.1.2. Elastičnost poreza	7
4.2. Ekonomsko-politička načela oporezivanja	7
4.2.1. Načelo izbora poreznog izvora	8
4.2.2. Načelo poreznog oblika	8
4.3. Socijalno-politička načela oporezivanja	8
4.3.1. Načelo opće porezne obveze.....	8
4.3.2. Načelo ravnomjernosti	8
4.4. Poreznotehnička načela oporezivanja.....	9
4.4.2. Načelo ugodnosti plaćanja poreza	9
4.4.3. Načelo jeftinoće ubiranja poreza.....	9
5. OSOBE KOJE SUDJELUJU U OPOREZIVANJU	10
5.1. Porezni subjekt	10
5.2. Porezni obveznik	10
5.3. Porezni destinatar	10
5.4. Konačni platac	11
5.5. Porezni platac	11
5.6. Porezni jamac	11
5.7. Porezni rezident	12
6. UTVRĐIVANJE REZIDENTNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ U POREZNE SVRHE	13

7. POREZNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	15
7.1. Porez na dohodak.....	15
7.2. Porez na dobit	17
7.3. Porez na dodanu vrijednost (PDV)	17
7.4. Trošarine ili akcize	18
7.5. Porez na promet nekretnina	18
7.6. Nedostaci poreznog sustava u Republici Hrvatskoj	18
8. POREZNA UTAJA.....	20
8.1. Pojam porezne utaje.....	20
9. KLASIFIKACIJA POREZNE UTAJE	22
10. UZROCI UTAJE POREZA	23
11. POREZNE OAZE	25
12. UTAJA POREZA PREMA POREZNIM OBLICIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	27
12.1. Porez na dobit	27
12.2. Porez na dohodak.....	27
12.3. Porez na dodanu vrijednost i kružne prijevare PDV-a	27
12.3.1. Kružne prijevare PDV-a	27
12.3.2. PDV prijevare u Republici Hrvatskoj	29
13. MJERE ZA SPRJEČAVANJE POREZNE UTAJE	30
13.1. Institucionalne mjere sprječavanja porezne utaje	30
13.1.2. Odnos poreznih tijela prema poreznim obveznicima.....	30
13.3. Pravne mjere za sprječavanje porezne utaje	31
13.4. Socio–ekonomske mjere sprječavanja porezne utaje	32
14. ODABIR MJERA	34
14.1. Normativne mjere	34
14.2. Obvezujuće mišljenje	34
14.3. Horizontalno praćenje poreznog obveznika	35
14.4. Prethodni sporazum o transfernim cijenama	36
14.5. Informatičko-tehničke mjere (alati).....	37
14.6. Sustav analize poreznih rizika	37
14.7. Druge informatičko-tehničke mjere.....	37
14.8. Informativne mjere	38
14.9. Edukativne mjere	38
15. ZAKONSKI OKVIR POREZNE UTAJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	39
15.1. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.....	39

15.2. Kazneni zakon	39
15.3. Opći porezni zakon.....	39
15.4. Pojedinačni porezni zakoni.....	39
16. POREZNI NADZOR	41
16.1. Hrvatska narodna banka (HNB)	41
16.2. Financijski inspektorat.....	41
16.3. Porezna uprava	42
17. URED ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA	44
18. EUROPSKI PARLAMENT I UTAJA POREZA	46
18.1. Kvantitativna procjena.....	46
18.2. Rizici povezane s gotovinskim transakcijama.....	46
19. MEĐUNARODNE INSTITUCIJE U BORBI PROTIV POREZNE UTAJE	48
19.1. Međunarodni monetarni fond	48
19.2. MJERE G-20	49
19.3. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)	49
20. ZAKLJUČAK	51

1. INTRODUCTION.....	1
2. DEFINITION AND CHARACTERISTICS OF TAX.....	3
2.1. Tax characteristics.....	4
2.1.1. Tax enforcement.....	4
2.1.2. Tax derivation.....	5
2.1.3. Non-refundable tax.....	5
2.1.4. Absence of direct compensation.....	5
2.1.5. Non-destination of taxes.....	5
2.1.6. Taxes are collected in the public interest.....	5
2.1.7. Taxes are the monetary income of the state.....	5
3. OBJECTIVES OF TAXATION.....	6
4. PRINCIPLES OF TAXATION.....	7
4.1. Financial and political principles.....	7
4.1.1. Principle of generosity.....	7
4.1.2. Tax elasticity.....	7
4.2. Economic and political principles of taxation.....	7
4.2.1. Principle of tax source selection.....	8
4.2.2. Principle of tax form.....	8
4.3. Social and political principles of taxation.....	8
4.3.1. Principle of general tax liability.....	8
4.3.2. The principle of equality.....	8
4.4. Tax technical principles of taxation.....	9
4.4.2. The principle of tax payment convenience.....	9
4.4.3. The principle of cheapness of tax collection.....	9
5. PERSONS PARTICIPATING IN TAXATION.....	10
5.1. Tax subject.....	10
5.2. Taxpayer.....	10
5.3. Tax recipient.....	10
5.4. Final payer.....	11
5.5. Taxpayer.....	11
5.6. Tax guarantor.....	11
5.7. Tax resident.....	12
6. DETERMINATION OF RESIDENCE IN THE REPUBLIC OF CROATIA FOR TAX PURPOSES.....	13
7. TAX SYSTEM OF THE REPUBLIC OF CROATIA.....	15
7.1. Income tax.....	15
7.2. Profit tax.....	17
7.3. Value added tax (VAT).....	17
7.4. Excise duties.....	18
7.5. Real property transfer tax.....	18
7.6. Shortcomings of the tax system in the Republic of Croatia.....	18
8. TAX EVASION.....	20
8.1. Definition of tax evasion.....	20
9. CLASSIFICATION OF TAX EVASION.....	22

10. CAUSES OF TAX EVASION.....	23
11. TAX OASES.....	25
12. TAX EVASION ACCORDING TO TAX FORMS IN THE REPUBLIC OF CROATIA.....	27
12.1. Profit tax.....	27
12.2. Income tax.....	27
12.3. Value added tax and circular VAT fraud.....	27
12.3.1. Circular VAT frauds.....	27
12.3.2. VAT fraud in the Republic of Croatia.....	29
13. MEASURES TO PREVENT TAX EVASION.....	30
13.1. Institutional measures to prevent tax evasion.....	30
13.1.2. The attitude of tax authorities towards taxpayers.....	30
13.3. Legal measures to prevent tax evasion.....	31
13.4. Socio-economic measures to prevent tax evasion.....	32
14. SELECTION OF MEASURES.....	34
14.1. Normative measures.....	34
14.2. Binding opinion.....	34
14.3. Horizontal monitoring of the taxpayer.....	35
14.4. Previous agreement on transfer prices.....	36
14.5. Information technology measures (tools).....	37
14.6. Tax risk analysis system.....	37
14.7. Other IT-technical measures.....	37
14.8. Information measures.....	38
14.9. Educational measures.....	38
15. LEGAL FRAMEWORK OF TAX EVASION IN THE REPUBLIC OF CROATIA.....	39
15.1. Double taxation avoidance agreements.....	39
15.2. Criminal Code.....	39
15.3. General Tax Act.....	39
15.4. Individual tax laws.....	39
16. TAX SUPERVISION.....	41
16.1. Croatian National Bank (HNB).....	41
16.2. Financial Inspectorate.....	41
16.3. Tax Administration.....	42
17. OFFICE FOR THE PREVENTION OF MONEY LAUNDERING.....	44
18. THE EUROPEAN PARLIAMENT AND TAX EVASION.....	46
18.1. Quantitative assessment.....	46
18.2. Risks associated with cash transactions.....	46
19. INTERNATIONAL INSTITUTIONS IN THE FIGHT AGAINST TAX EVASION.....	48
19.1. International Monetary Fund.....	48
19.2. MEASURES G-20.....	49
19.3. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD).....	49
20. CONCLUSION.....	51

1.UVOD

Pojava poreza seže od samih početaka civilizacije te nema ni jedne poznate civilizacije koja nije ubirala poreze. Porezi su u počecima bili ubirani za pokriće ratnih troškova, no s vremenom su postali svakodnevni prihod države. Stoga se istraživanje u ovom radu odnosi na utjecaj poreza na djelovanje poreznih obveznika, odnosno utjecaj poreza na izbjegavanje plaćanje porezne obveze.

Svaka suvremena država ubire svoje najveće prihode porezima. Zato su porezi bitni za razumijevanje kako bi porezni obveznici imali jasniju sliku zašto se porezi ubiru. Porezi su postojali oduvijek jednako kao i izbjegavanje njihova plaćanja. Oni se ubiru prisilno i bez odobravanja poreznog obveznika kako bi država te prihode preusmjerila u zdravstvene, obrazovne, socijalne i druge potrebe. Država kroz proces oporezivanja dobiti, dohotka, trošarina i poreza na dodanu vrijednost (PDV-a) prikuplja javna financijska sredstva kojima se pokrivaju javni rashodi.

U Republici Hrvatskoj prvi suvremeni oblici poreza javljaju se devedesetih godina i od tada do danas država je uvela različite oblike poreza te mijenjala porezne stope. Shodno tome može se reći da današnji oblici poreza nisu i jedini koje država može ubirati. Uz navedeno bitno je naglasiti i da su porezne stope podložne promjenama te se one određuju tako da omogućuje i osiguraju normalno funkcioniranje državne ekonomske i socijalne politike.

Porezi su prisutni u svakoj sferi poslovnog života gospodarskih subjekata te u privatnom životu građana, zato se može reći da ih je nemoguće izbjeći. Državne vlasti poreze smatraju cijenom života u civiliziranom društvu. Porezne obveze snose porezni obveznici bili oni pravne ili fizičke osobe te građani stoga porezi imaju velik utjecaj na ekonomsku snagu poreznog obveznika odnosno smanjuju je i zbog toga su česti pokušaju izbjegavanja njihova plaćanja.

U radu će se istaknuti mjere sprječavanja porezne utaje u Republici Hrvatskoj. Bitno je naglasiti svrhu i ulogu oporezivanja kako bi građani bili upućeni u to gdje sve odlazi njihov novac, odnosno kako država ulaže u potrebne resurse. Većina građana ne vidi svrhu ubiranja poreza i poreze izbjegavaju te pronalaze načine kako ih ne bi platili. Nezadovoljstvo građana nastaje zbog povećanja poreznih stopa, uvođenja novih poreza, manjak radnih mjesta, sve veće inflacije te drugih razloga koji dovode u pitanje povjerenje građana u državu, odnosno "politiku" koja nameće plaćanje poreza. Tako dolazi do porezne utaje poreza, gdje porezni obveznici pronalaze način kako da ne plate porez koji bi inače po propisima trebali platiti.

Mnogi porezni obveznici će reći da su porezi najobičnija krađa čije prikupljanje za svrhu ima obogatiti i osigurati luksuzan život političarima i vlasti, dok će siromašnije učiniti još siromašnjijima.

Ovaj rad će biti usmjeren na mjere sprječavanja porezne utaje. Bit će objašnjeni načini kojima se države, a posebno Republika Hrvatska bori protiv porezne utaje te problemi s kojima se susreće prilikom provođenja mjera. S obzirom na to da se porezni sustavi razlikuju od zemlje do zemlje, tako ni u svakoj zemlji mjere i načini u borbi protiv porezne utaje nisu jednaki. Bitno je naglasiti da je od velike važnosti da su se zemlje ujedinile, odnosno da ne može samo jedna država ili zemlja provoditi mjere sprječavanja porezne utaje jer onda nema učinka. Kako bi

sprječavanje porezne utaje bilo što učinkovitije, bitni su propisi na europskoj i svjetskoj razini te provođenje tih propisa. Porezni obveznici bi trebali raditi pošteno te se za smanjenje broja poreza i smanjenje porezne stope boriti na legitimne načine te da se usredotoče na kvalitetan i siguran rad.

Primjerima iz stvarnih događaja bit će vidljivo da su državne institucije svjesne svojih propusta i načina na koji porezni obveznici izbjegnu plaćanje porezne obveze, ali bezuspješno jer financijske i porezne institucije teško da mogu pratiti svaki korak svojih poreznih obveznika. Velik je broj institucija koje su dužne baviti se propisima za sprječavanje porezne utaje. Problem je jer se zemlje nisu usuglasile u poreznim propisima te i dalje postoje porezne oaze, odnosno zemlje koje imaju nisku ili uopće nemaju nikakvu poreznu stopu. Osim toga, veliki je problem što neke zemlje štite svoje porezne obveznike te nemaju transparentan način dijeljenja poreznih informacija s ostalim zemljama.

Ovim radom se želi prikazati funkcioniranje poreznog sustava u cjelini kao i razloge zašto je bitno spriječiti utaju poreza te provoditi mjere za sprječavanje porezne utaje. U izradi rada korišteni su zakonski propisi, stručni članci, internetski izvori te knjige.

Sadržaj i struktura rada koncipiran je tako da se u prvom dijelu diplomskog rada detaljnije opisuje pojmovo određenje poreza, ciljevi oporezivanja te svrha oporezivanja. U drugom dijelu ističe se pojam porezne utaje, klasifikacija te uzroci porezne utaje. Treći dio ističe mjere sprječavanja porezne utaje i bitne specifikacije provođenja mjera za sprječavanje porezne utaje.

2. POJAM I KAKTERISTIKE POREZA

„Porezi su ona izvjesna kvota dohotka građana koju država ubire u cilju pribavljanja sredstava za podmirenje troškova vezanih uz obavljanje javnih funkcija.“(Viti de Marco)

Najvažniji su i najizdašniji prihodi države porezi. Oni su jedan oblik prisilnog davanja koji nameće država, koji nije namjenski usmjeren i koji nema izravnu protučinidbu (to znači da država nije obvezna konkretnom obvezniku išta dati za plaćeni porez).¹

S obzirom na razvoj poreza može se uočiti kako ni oni nisu uvijek imali jednako mjesto i ulogu u sustavu prihoda te da su na taj razvoj u velikoj mjeri utjecali na sam pojam poreza. Posljedica toga su i mnoge definicije koje se razlikuju, ali bez obzira na to sadržavaju određeni broj jednakih elemenata i bitnih obilježja poreza koji zapravo daju bit poreza. Tim obilježjima porezi se razlikuju od drugih oblika javnih prihoda, a poznati su kao karakteristike poreza.

Među karakteristikama koje neko davanje čine porezom razlikuju se one koje su: (a) obligatorno, nužno povezane uz приход koji se može svrstati među poreze i one (b) fakultativne, koje nisu nužne determinante poreza, ali su u najvećem broju slučajeva povezane uz sam pojam poreza.²

Porezi su dio fiskalne politike neke države, a fiskalna politika je jedan od najznačajnijih politika na razini države ako se u obzir uzme gospodarstvo i društvo neke države. Da bi se ta politika mogla provoditi bitno je da država ima funkcionalan porezni sustav kojim oporezuje prihode ili druge izvore kojima će se puniti državni proračun za financiranje različitih javnih rashoda.

Porezi se koriste ili mogu koristiti kao instrumenti politike cijena (primjerice povećanjem ili smanjenjem stope poreza na promet). Njihovom se primjenom nastoji uskladiti ponuda i potražnja (primjerice povećanjem ili smanjenjem poreznog opterećenja, s čime je smanjena ili povećana kupovna snaga obveznika). Porezima se utječe na obujam i usmjeravanje investicija (primjerice utvrđenjem povoljnijeg poreznog tretmana investicija u nedovoljno razvijenim područjima zemlje). Oporezivanjem se nastoji obuzdati inflacija i ukloniti uzroke koji dovode do poremećaja ravnoteže na tržištu (primjerice uvođenjem novog poreza ili povećanjem poreznog opterećenja – najčešće povećanjem poreznih stopa kod postojećih, što dovodi do smanjenje potražnje).³

Na porezni sustav i njegove stope kojim se oporezuju porezne osnovice utječe niz različitih čimbenika. Neki od tih čimbenika su: ustavno uređenje, veličina teritorija i broj stanovnika, veličina javnog sektora i obujam nadležnosti države, centralizacija, odnosno decentralizacija, zaduženje države i budžetski deficit, nezaposlenost, povijesni razlozi i ostali. Porezne stope su onaj dio porezne osnovice za koji se ona smanjuje da bi porezni obveznik platio svoju poreznu obvezu, odnosno svoj porezni dug.

Porezni obveznik je termin koji se koristi za fizičku i pravnu osobu koja je dužna platiti porez i podmiriti poreznu obvezu. Tu osobu zovemo i pasivnim poreznim subjektom ili poreznim dužnikom. Uobičajen naziv za poreznog dužnika je porezni obveznik. Fizička osoba kao

¹ M. Hanžeković, Privredni sistem Jugoslavije, NN, Zagreb, 1968., str. 142.

² B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str.30.

³ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 81.

porezni obveznik može biti bilo pojedinac bilo grupa. Porezni obveznik može biti obavezan i na obavljanje određenih radnji, kao primjerice da obračunava porez.⁴ Fizička osoba je obveznik poreza na dohodak, dok je pravna osoba obveznik poreza na dobit.

Općim poreznim zakonom NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22 utvrđeno je da su obveze poreznih obveznika sljedeće:

- prijava Poreznoj upravi sve činjenice koje su bitne za utvrđivanje njegove porezne obveze,
- obveza podnošenja porezne prijave kada zakon to propisuje,
- obveza sudjelovanja u poreznom postupku,
- obveza obračuna i pravodobnog plaćanja poreza i kamata po osnovi poreznog duga za obveznika PDV-a i obveznika poreza na dobit i dohodak,
- druge obveze propisane Zakonom.⁵

Kada kažemo da pojedinac za plaćeni porez ne dobiva nikakvu izravnu protuuslugu to znači da porezima nije unaprijed određena namjera ni količina usluge koju će porezni obveznik imati pravo koristiti. Ako netko primjerice u siječnju uplati određeni iznos poreza, ne znači da će taj isti mjesec moći koristiti određene usluge bolnice, škole ili policije do uplaćenog iznosa ni da će te usluge moći koristiti taj mjesec. U veljači ta osoba može ostati nezaposlena, a svejedno će imati pravo koristiti sve javne usluge kao da je porez uredno plaćen. Ako bilo koja od tih usluga bude iskorištena u iznosu nižem od uplaćenog, razlika neće biti vraćena poreznom obvezniku. Međutim, ako bude iskorištena višem iznosu od uplaćenog (npr. porezni obveznik uplati mjesečno 10 eura za zdravstveno osiguranje, a taj mjesec koristi zdravstvene usluge u iznosu od 20 eura), država neće zahtijevati doplatu za korištenje navedene usluge. Također, jedan dio dobivenog poreza država će uvijek izdvojiti kako bi pomogla i zaštitila siromašne kroz socijalne pomoći, dječje dodatke i naknade za vrijeme nezaposlenosti. Tako se država ipak brine i za one stanovnike koji to nisu u stanju učiniti sami za sebe i to tako da novcem prikupljenim od poreza djelomično pokriva i njihove potrebe. Porezi stoga nemaju unaprijed određenu namjenu ni količinu usluge koju će pojedini porezni obveznici zauzvrat dobiti.⁶

2.1. Karakteristike poreza

Karakteristike poreza mogu se razlikovati u literaturama, no većina autora kao bitne karakteristike navodi: prinudnost poreza, derivativnost (izvedivost) poreza, nepovratnost poreza, odsutnost neposredne naknade, nedestiniranost poreza, porezi se ubiru u javnom interesu, porezi su novčani prihod države.

2.1.1. Prinudnost poreza

Porezi su prinudni prihod države. Usvajanjem zakona porezni obveznik na sebe preuzima obvezu plaćanja poreza i dužan ju je izvršiti. Neplaćanje poreza za sobom može povući različite

⁴ <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/P/Porezni-obveznik> pristupljeno dana 02.02.2023.

⁵ <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/tko-je-porezni-obveznik/> pristupljeno dana 23.02.2023.

⁶ S. Radulović, S. Radulović, R.S. Bonum i.t.i.r.u. d.o.o., Pula, 2019., str. 14.-15.

zakonske sankcije kao i mjere za prinudnu naplatu dužnog poreza te je zbog toga prinudnost poreza jedna od karakteristika.

2.1.2. Derivativnost (izvedenost) poreza

Porezi su derivativni prihodi države, što znači da ih država ubire na osnovi svog financijskog (poreznog) suvereniteta, tj. prava da sama regulira materiju oporezivanja. To znači da je nadležno tijelo države ovlašteno (pa dužno) regulirati materiju o izdvajanju prihoda, dohotka i/ili imovine fizičkih i pravnih osoba za potrebe financiranja zadataka i mjera iz nadležnosti države.⁷

2.1.3. Nepovratnost poreza

Kod ubiranja poreza dolazi do promjene vlasničkih odnosa te ubrani porezi postaju vlasništvo države. Prihode koje država ubire od poreznih obveznika koristi za financiranje zadataka i mjera iz svoje nadležnosti.

2.1.4. Odsutnost neposredne naknade

Odsutnost neposredne naknade znači da porezni obveznik ne može očekivati izravnu protuuslugu od države zbog činjenice da je porez plaćen.

2.1.5. Nedestiniranost poreza

Nedestiniranost poreza znači da namjena trošenja prihoda ubranih iz poreza nije unaprijed određena već se prikupljenim porezima podmiruju rashodi države.

2.1.6. Porezi se ubiru u javnom interesu

Ubiranjem poreza zadovoljavaju se javne potrebe te se zato porezi ubiru u javnom interesu i služe za podmirivanje javnih rashoda. Hoće li porezima ubrana sredstva biti utrošena u javnom interesu ovisi o tome tko definira javni interes i što se definira kao javni interes.

2.1.7. Porezi su novčani prihod države

U poreznim sustavima suvremenih država porezi su u svom pretežnom dijelu prihodi u novcu, iako se iz razmatranja osnovnih karakteristika ovog financijskog instrumenta ne smije izostaviti ni mogućnost ubiranja poreza u naturi.⁸

⁷ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str.39.

⁸ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str.42.

3. CILJEVI OPOREZIVANJA

Ciljevi oporezivanja s vremenom se mijenjaju zbog toga što ovise o društveno-ekonomskom životu i političkom životu jedne zemlje. Tako se i ciljevi prilagođavaju po potrebama određene države i zbog toga svaka država ima drugačiji porezni sustav kako bi ispunila svoje ciljeve. Najvažnija svrha oporezivanja je fiskalni cilj što znači da je razlog uvođenja isključivo i prvenstveno pribavljanje financijskih sredstava za financiranje rashoda potrebnih da bi se omogućilo izvršavanje raznovrsnih zadaća u nadležnosti države. Osim fiskalnih ciljeva bitno je istaknuti i nefiskalne ciljeve oporezivanja.

Najbitniji nefiskalni cilj oporezivanja je ekonomski gdje se porezi koriste kao instrument politike cijena. Primjenom poreza usklađuje se ponuda i potražnja (npr. povećanjem ili smanjenjem poreznog opterećenja, s čime je smanjena ili povećana kupovna snaga poreznih obveznika). Inflacija se smatra kao jedan od najvećih problema današnjice te se pokušava otkloniti i pronaći uzroke koje dovode do poremećaja ravnoteže na tržištu. Jedan od načina sprječavanja inflacije je uvođenjem novog poreza ili povećanjem poreznog opterećenja koji u većini slučajeva dovodi do povećanja poreznih stopa. Porezima se nastoji smanjiti čimbenike koji onemogućavaju rast i razvoj zemlje te iz toga razloga države propisima mogu smanjiti stope poreza ili neke druge porezne povlastice za određenu gospodarsku granu kako bi se potaknulo njeno jačanje.

Uz ekonomske ciljeve oporezivanja, porezima je namijenjena i iznimno značajna i osjetljiva uloga instrumenata socijalne politike. Porezi se koriste da bi se smanjile razlike u materijalnom položaju poreznih obveznika, kako bi se na taj način ublažile napetosti u društvu koje svoj korijen imaju u neravnomjernoj raspodjeli dohotka i imovine. Oporezivanjem se nastoji zahvatiti i ona ekonomska snaga poreznih obveznika koja je rezultat nekih posebnih uvjeta na tržištu, manjkavosti pravnog reguliranja, porezne evazije i sl.⁹

Osim navedenih ciljeva porezima se unapređuju obrazovne, znanstvene, kulturne i sportske djelatnosti te stambena izgradnja. Mjerama porezne politike može se utjecati i na ostvarenje demografske politike (primjerice u državama kojima je stopa nataliteta nezadovoljavajuća, može se, uz druge mjere, uvesti obveza plaćanja poreza neoženjenih i neudanih osoba, udovica i udovica, obitelji bez djece ili s jednim djetetom i sl.).

⁹ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 81.

4. NAČELA OPOREZIVANJA

Načelima oporezivanja zovemo ona pravila kojih se nadležno državno tijelo treba pridržavati prilikom izgradnje poreznog sustava, da bi se omogućilo provođenje i postizanje ciljeva porezne politike kao integralnog dijela cjelokupne politike.¹⁰ Svaki porezni sustav počiva na različitim načelima te su se ona mijenjala ovisno o nizu okolnosti. Neke od okolnosti su: ekonomske, kulturne, politički uvjeti u kojima su nastala, pravnom poretku te drugim okolnostima.

Najpoznatija načela oporezivanja su ona po Wagneru koji je načela oporezivanja podijelio u četiri skupine, a to su:

1. financijsko-politička načela oporezivanja u koje ubraja izdašnost i elastičnost poreza,
2. ekonomsko-politička načela oporezivanja u koje ubraja izbor poreznog izvora i izbor vrste poreza,
3. socijalno-politička načela oporezivanja u koje se ubraja načelo opće porezne obveze i ravnomjernost u oporezivanju i
4. porezno-tehnička načela u koje ubraja određenost poreza, ugodnost plaćanja poreza i jeftinoću ubiranja poreza.

4.1. Financijsko-politička načela

Primjena financijsko-političkih načela trebaju državi osigurati priljev financijskih sredstava od oporezivanja u dovoljnoj mjeri da se njima podmire rashodi. Načela koja omogućuju ostvarenje tog zadatka jesu: 1) načelo izdašnosti i 2) načelo elastičnosti.

4.1.1. Načelo izdašnosti

Načelo izdašnosti sadržava zahtjev da porezni sustav u cjelini (a i pojedini porezni oblici kao njegovi članovi) bude izgrađen tako da primjena svih poreza u cjelini kao krajnji učinak omogući da se za državni fiskus prikupi nužna količina sredstava za financiranje zadataka iz nadležnosti države.¹¹

4.1.2. Elastičnost poreza

Elastičnost poreza zahtijeva da se porezni sustav što je brže moguće i uspješnije može prilagoditi promjenama u visini državnih rashoda. Porezni oblici moraju biti prilagodljivi (promjenjivost osnovice i stope), posebice u specifičnim uvjetima (rat, recesija).

4.2. Ekonomsko-politička načela oporezivanja

Ekonomsko-politička načela odnose se na ekonomske učinke koje porezni sustav ima na porezne obveznike. Oporezivanje će ovisiti o izboru poreznog izvora, odnosno o tome hoće li se više opteretiti dohodak, imovina ili potrošnja. Ekonomsko-politička načela se dijele na načelo izvora poreznog izvora i načelo izbora vrste poreza.

¹⁰ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str. 93.

¹¹ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str. 96.

4.2.1. Načelo izbora poreznog izvora

U formuliranju načela izbora poreznog izvora traži se odgovor na pitanje kako, kada i koji od izvora oporezivanja treba oporezivati. Na raspolaganju stoji s jedne strane prihod odnosno dohodak, a s druge strane imovina. Prema tome, načelo izbora poreznog izvora traži pridržavanje određenih pravila, a to su:

- treba odabrati onaj izvor oporezivanja koji se ekonomski obnavlja, a to je dohodak i prihod,
- imovinu poreznog obveznika kao porezni izvor koji se ne obnavlja treba oporezivati samo iznimno, što kraće i što je moguće blaže.¹²

4.2.2. Načelo poreznog oblika

Pri odabiru poreznog oblika bitno je voditi računa o prevaljivosti poreza. Sigurno je da će učinci primjene nekog poreza biti umanjeni, deformirani ili čak uopće izostati dođe li do prevaljivanja poreza koje nije bilo ni željeno ni predviđeno.

4.3. Socijalno-politička načela oporezivanja

Oporezivanje utječe i na socijalni položaj poreznih obveznika jer se poreznom obvezniku plaćanjem dužnog iznosa poreza ostati manja kupovna snaga negoli je ona bila prije oporezivanja. Pitanje pravednosti u oporezivanju glavni je problem pri izučavanju socijalno-političkih načela oporezivanja. Načela kojima se nastoji primijeniti pravedno oporezivanje su načelo opće porezne obveze i načelo ravnomjernosti u oporezivanju.

4.3.1. Načelo opće porezne obveze

Svi građani unutar jedne zemlje bi trebali plaćati poreze, što znači da su porezi opći. Postoji iznimka da su pojedinci kojima bi bila ugrožena egzistencija oslobođeni plaćanja poreza. Postavlja se pitanje egzistencijalnog minimuma koji je potreban da porezni obveznik preživi. Iznos egzistencijalnog minimuma nije, niti može biti jednak u svim zemljama i za sva vremena. On se utvrđuje ovisno o ekonomskom, kulturnom, socijalnom i drugom razvitku zajednice.

4.3.2. Načelo ravnomjernosti

Porezni teret bi trebao biti ravnomjerno raspoređen na porezne obveznike. Kriteriji ostvarivanja pravednosti jesu :

1. kriterij korisnosti - visina plaćenog poreza bi trebala biti proporcionalna koristima dobivenim od države.
2. kriterij mogućnosti plaćanja - plaćanje poreza prema mogućnostima poreznog obveznika.
 - okomita pravednost - porezni obveznici s većom platežnom sposobnosti trebali bi platiti više poreza.
 - vodoravna pravednost - porezni obveznici koji imaju slične platežne sposobnosti trebali bi platiti slični iznos poreza.¹³

¹² B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str. 99.

¹³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Porezna_na%C4%8Dela pristupljeno dana 03.08.2023.

4.4. Poreznotehnička načela oporezivanja

Poreznotehnička načela odnose se na način utvrđivanja porezne obveze te na reguliranje postupka razreza i naplate poreza. To su: 1) načelo određenosti poreza, 2) načelo ugodnosti plaćanja poreza i 3) načelo jeftinoće ubiranja poreza.¹⁴

4.4.1. Načelo određenosti poreza

Potreba za određenošću poreza ima svoj pravni i ekonomski razlog. Porezi moraju biti određeni kroz propise, Ustav, zakone i norme. Prema načelu određenosti porezni obveznik može sam utvrditi iznos poreznog duga prije dospijeca.

4.4.2. Načelo ugodnosti plaćanja poreza

Plaćanje poreza je teret poreznom obvezniku i treba ga učiniti što ugodnijim tako da porezni obveznici pruže što manji otpor prema obvezi plaćanja poreza.

Temeljna pitanja koja se postavljaju jesu kada (izabrati najpogodnije vrijeme), gdje (blizu prebivališta) i kako (periodično). Ovo načelo podrazumijeva i pitanje kvalificiranosti i ljubaznosti u poreznim službama.¹⁵

4.4.3. Načelo jeftinoće ubiranja poreza

U poreznom sustavu svake države mora biti ugrađeno načelo jeftinoće ubiranja poreza. O „jeftinom“ i „skupom“ porezu govori se na osnovi odnosa između iznosa ukupnih sredstava prikupljenim oporezivanjem i iznosa koji preostaje odbiju li se od globalne sume troškovi ubiranja poreza. Po mogućnosti bi u poreznom sustavu trebalo izbjegavati „skupe“ poreze, jer neto učinak njihova ubiranja nužno ima ekonomski nepovoljne posljedice.¹⁶

Ukupni troškovi ubiranja poreza sastoje se od :

1. administrativnih troškova - troškovi porezne uprave
2. troškovi ispunjenja porezne obveze - troškovi poreznih obveznika.¹⁷

¹⁴ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str. 106.

¹⁵ https://hr.wikipedia.org/wiki/Porezna_na%C4%8Dela pristupljeno dana 03.08.2023.

¹⁶ B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997., str. 108.

¹⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Porezna_na%C4%8Dela pristupljeno dana 03.08.2023.

5. OSOBE KOJE SUDJELUJU U OPOREZIVANJU

U cjelokupnom procesu oporezivanja sudjeluje više osoba, a neki od njih su: porezni subjekt, porezni obveznik, porezni destinatar, konačni platac, porezni platac, porezni jamac i porezni rezident.

5.1. Porezni subjekt

Porezni subjekt se dijeli na aktivni i pasivni porezni subjekt. Javnopravno tijelo koje na osnovi normativnih akata kao što su ustav ili zakon može uvoditi poreze i propisivati postupak njihova ubiranja je aktivni porezni subjekt. Bitno je istaknuti da ulogu aktivnog poreznog subjekta mogu imati i niže teritorijalne jedinice ako je centralna vlast njima delegirala pravo na uvođenje i ubiranje poreza.

Pasivni porezni subjekt je zbirni pojam za osobu koja plaća porez odnosno nosi porezni teret, a razlikuje se pasivni subjekt u užem smislu i pasivni porezni subjekt u širem smislu. Pasivni porezni subjekt u užem smislu je porezni obveznik, a pasivni porezni subjekt u širem smislu je svaka ona osoba koja „plaća“ porez, odnosno koja snosi njegov teret, što će biti porezni destinatar, konačni platac, a prema nekim stajalištima i porezni platac.¹⁸

5.2. Porezni obveznik

Poreznim obveznikom se smatra porezni subjekt koji je po zakonodavcu dužan platiti porez. Ali, osoba koja je utvrđena poreznim obveznikom ne znači da će toj osobi biti umanjena ekonomska snaga te da će ta osoba morati platiti porez. Ako dođe do situacije u kojoj osoba ne plaća porez odnosno kojoj se ne umanjuje ekonomska snaga tada se može reći da dolazi do prevaljivanja poreza (nenamjeravanog ili namjeravanog). To znači da se porezni teret prebacuje s obveznika tog poreza na neku drugu osobu gdje zapravo obveznikom tog poreza i dalje ostaje osoba koja je kao takva utvrđena u odnosnom zakonu, samo što neće snositi njegov teret. Porez se u tom slučaju u cijelosti ili djelomično, unaprijed ili unatrag, po intenciji zakonodavca ili bez nje prevalila na drugu osobu.

Treba razlikovati osobu poreznog obveznika od osobe nositelja poreznog tereta. Porezni će obveznik uvijek biti porezni obveznik nekog poreza, jer ga takvim utvrđuje zakon kojim je porez propisan. Međutim, hoće li porezni obveznik ujedno biti i nositelj tereta tog poreza ovisi o tome je li (ili nije) došlo do prevaljivanja, neovisno o tome radi li se o željenom ili neželjenom prevaljivanju.¹⁹

Porezni obveznik ima pravo biti unaprijed obaviješten o pravima i obvezama u postupcima koji se vode pred poreznim tijelom.

5.3. Porezni destinatar

Prilikom namjeravanog prevaljivanja odnosno onog prevaljivanja do kojeg dolazi po namjeri zakonodavca javlja se porezni destinatar. Primjer takvog prevaljivanja javlja se kod carina ili poreza na promet. Cilj takvog načina oporezivanja je da teret tih poreza plaćaju konačni potrošači oporezovanih proizvoda. S obzirom na to da je lakše, brže i jeftinije takve poreze

¹⁸ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 39-40.

¹⁹ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 40.

prikupiti od manjeg broja poduzetnika odnosno uvoznika onda se u takvim slučajevima po namjeri zakonodavca, utvrđuje pravo i mogućnost poreznog obveznika da teret plaćanja poreza u cijeni oporezivanih proizvoda prevali na one koji ga i trebaju nositi odnosno na krajnje potrošače. Shodno tome, poreznog obveznika može se gledati i kao poreznog destinataru jer on prema namjeri zakonodavca treba nositi teret plaćanja porezne obveze.

5.4. Konačni platac

U slučajevima kada osoba svoju poreznu obvezu ne može prevaliti na drugu osobu onda će ta osoba biti konačni platac.

O konačnom platcu može se govoriti u sljedećim slučajevima:

- a) ako je zakonom utvrđen porezni obveznik za određeni porez, a nije predviđeno njegovo pravo da ga prevali na neku drugu osobu (poreznog destinataru), ta je osoba istodobno i porezni obveznik i porezni destinatar i konačni platac;
- b) ako je na osnovi intencije zakonodavca predviđena mogućnost odnosno pravo poreznog obveznika da prevali porez (namjeravano prevaljivanje), ta je osoba istodobno i porezni destinatar i konačni platac;
- c) međutim, može se dogoditi da i porezni obveznik i porezni destinatar, iako su predviđeni kao nositelji poreznog tereta, uspiju koristeći se nekim okolnostima, porez prevaliti na osobu koja nije bila predviđena kao nositelj poreznog tereta i koja se u tom slučaju javlja kao konačni platac;
- d) konačni platac je i ona osoba koja je bila predviđena da u procesu, tzv. namjeravanog prevaljivanja poreza, sa sebe „skine“ porezni teret (koja nije bila zamišljena odnosno predviđena kao definitivni nositelj poreznog tereta), ali ga ona iz određenih razloga nije ostvarila – primjerice kad uvoznik nije uspio prodati uvezene ocarinjene proizvode, pa tako iznos plaćene carine nije mogao prevaliti na kupce.²⁰

5.5. Porezni platac

Porezni platac je osoba koja plaća porez u ime i za račun poreznog obveznika te je bitan sam čin plaćanje (uplate) poreza. Porezni obveznik, porezni destinatar i konačni platac su usko vezani za porezni teret. Porezni platac samo plaća dio porezne obveze koji su porezni obveznici dužni platiti. Može se reći da porezni platac čini „uslugu“ poreznim obveznicima jer u njihovo ime uplaćuje određeni dio iznosa te se njegova ekonomska snaga ne umanjuje. Jasan primjer poreznog platca je kada poslodavac koji prije isplate dohotka zaposlenicima izvrši obračun i iz njihovih dohodaka uplati dužni porez nadležnom poreznom tijelu (tzv. porez po odbitku).

5.6. Porezni jamac

Porezni jamac je fizička ili pravna osoba koja jamči da će porezni obveznik ispuniti svoju obvezu i koja će, ako to ne učini, umjesto njega platiti porez.

Tako primjerice, pri oporezivanju supružnika može biti propisano da jedan supružnik jamči za poreznu obvezu drugog ili kad dvije osobe koje zajednički obavljaju neku gospodarsku

²⁰ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 41.

aktivnost i plaćaju porez, razmjerno svom udjelu u ostvarenom prihodu, svaka od njih jamči za poreznu obvezu drugog.²¹

5.7. Porezni rezident

Porezni rezident može biti i fizička i pravna osoba.

Fizička osoba je osoba koja ima svoje prebivalište ili uobičajeno boravište u državi u kojoj se obavlja oporezivanje, odnosno u kojoj je prisutan određeni broj dana tijekom poreznog razdoblja,

Pravna osoba je osoba koja je osnovana ili registrirana u državi u kojoj se obavlja oporezivanje, odnosno u kojoj je glavno mjesto poslovanja ili u kojoj se nalazi uprava tvrtke i sl.

Da bi porezni sustav funkcionirao bitno je da svaki sudionik u oporezivanju djeluje onako kako je propisano zakonom i propisima.

²¹ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 40.

6. UTVRĐIVANJE REZIDENTNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ U POREZNE SVRHE

Postupak utvrđivanja rezidentnosti u porezne svrhe propisan je odredbama članka 4. hrvatskog modela ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, te odredbama Općeg poreznog zakona NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22 i Pravilnika o provedbi Općeg poreznog zakona NN 45/19, 35/20, 43/20, 50/20, 70/20, 74/20, 103/20, 114/20, 144/20, 02/21, 43/21, 106/21, 144/21, 156/22.²²

Upitnici kojima se utvrđuje rezidentnost mogu se preuzeti na stranici <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/UtvrdivanjeRezidentnosti.aspx> koji se nalaze pod nazivom Obrazac TU i Obrazac TI. Navedeni upitnici se koriste za utvrđivanje rezidentnosti fizičkih osoba.

Upitnik TU ispunjava se ako dolazi do utvrđivanja promjene statusa rezidentnosti iz nerezident u rezident u Republici Hrvatskoj, a Upitnik TI prilikom promjene statusa iz rezident u nerezident u Republici Hrvatskoj. Navedeni upitnici ispunjavaju se kod svih postupaka u kojima je bitno utvrđivanje rezidentnosti fizičke osobe kao što je obrada godišnje porezne prijave, prijava poreza na dohodak, obračun, obustava i uplata predumova poreza na dohodak i drugi.

Pitanja iz Upitnika podijeljena su u tematske grupe koje se odnose na: osobne podatke, boravak u Republici Hrvatskoj i izvan nje, razlozi dolaska/odlaska iz Republike Hrvatske, veze s Republikom Hrvatskom i veze s drugom državom, rezidentnost u porezne svrhe, zaposlenja i osobne veze. Odgovori u grupi tvrdnji koje se odnose na veze s Republikom Hrvatskom i/ili drugom državom važne su prilikom utvrđivanja rezidentnosti poreznog obveznika. Porezni obveznik svojim potpisom jamči za istinitost, točnost i potpunost traženih i navedenih podataka u upitniku.²³

Republika Hrvatska pri sklapanju ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koristi hrvatski model ugovora koji se bazira na OECD-ovom (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) prijedlogu modela za sklapanje navedenog ugovora u kojem je postupak određivanja rezidentnosti poreznog obveznika propisan člankom 4. te glasi:

1. U ovome Ugovoru izraz 'rezident države ugovornice' označava svaku osobu, koja prema zakonima te države, u njoj podliježe oporezivanju na temelju svoga prebivališta, boravišta, mjesta uprave ili nekoga drugog obilježja sličnoga značenja. Ali ovaj izraz ne obuhvaća osobu koja u toj državi podliježe oporezivanju samo s dohotkom iz izvora u toj državi ili imovinom koja se nalazi u toj državi.

2. Ako je, prema odredbama stavka 1. fizička osoba rezident obiju država ugovornica, onda se njezin status određuje na ovaj način:

a) smatra se rezidentom one države u kojoj ima prebivalište, a ako ima prebivalište u objema državama, smatrat će se da je rezident one države s kojom ima uže osobne i gospodarske odnose (središte životnih interesa);

²² <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/UtvrdivanjeRezidentnosti.aspx> pristupljeno dana 05.08.2023.

²³ <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/UtvrdivanjeRezidentnosti.aspx> pristupljeno dana 05.08.2023.

- b) ako se ne može odrediti u kojoj državi ima središte životnih interesa ili ako ni u jednoj državi nema stalno mjesto stanovanja, smatrat će se da je rezident države u kojoj ima uobičajeno boravište;
- c) ako osoba ima uobičajeno boravište u objema državama ili ga nema ni u jednoj od njih, smatrat će se da je rezident države čiji je državljanin;
- d) ako je osoba državljanin obje država ili nije državljanin ni jedne od njih, nadležna tijela država ugovornica riješit će pitanje dogovorno.²⁴

²⁴ <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/UtvrdivanjeRezidentnosti.aspx> pristupljeno dana 05.08.2023.

7. POREZNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

U poreznom sustavu postoji više vrsta poreza koje mogu propisati pojedine države. Među njima jedan broj njih ima stožernu ulogu u svim modernim poreznim sustavima. To su: porez na dohodak pojedinca i obitelji, porez na dobitak korporacija, porez na plaće i iz plaća, porez na imovinu (pojedine dijelove imovine ili ukupno bogatstvo) te porez na promet trošarine (akcize). Ukupnost svih poreznih oblika i načina njihova reguliranja tvori porezni sustav jedne zemlje. On je podsustav ukupnog gospodarskog sustava i mora slijediti njegove ciljeve i zadatke.²⁵

U hrvatskom poreznom sustavu porezi se dijele na izravne i neizravne porezne oblike. Izravni porezi su oni koje porezni obveznik sam sebi uplaćuje ili to za njega čini njegov poslodavac. One poreze koje ne snosi onaj koji ih uplaćuje u državni proračun nego taj teret prevaljuje na nekog drugog nazivaju se neizravnim. Porezni obveznici koji su dužni plaćati neizravne poreze kroz cijenu svojih dobara, prenose teret na krajnjeg potrošača, odnosno poreznog obveznika. Najpoznatiji primjer neizravnog poreza je porez na dodanu vrijednost (PDV).

izravni porezi	neizravni porezi
- porez na dohodak	- porez na dodanu vrijednost (PDV)
- prirez porezu na dohodak	- trošarine
- porez na dobit	- porez na promet nekretnina

Tablica 1. Prikaz izravnih i neizravnih poreza²⁶

7.1. Porez na dohodak

Porez na dohodak jedan je od najznačajnijih poreznih oblika svakog suvremenog poreznog sustava. Porezom na dohodak oporezuju se samo dohodak fizičke osobe kojeg su ostvarile kao pojedinci ili obitelj. Porezom na dohodak oporezuje se ukupan dohodak, odnosno primanja fizičkih osoba. U Republici Hrvatskoj postoji pet oporezivih vrsti dohotka koje ostvaruju fizičke osobe i koje se međusobno razlikuju. Pri oporezivanju dohotka koristi se progresivan sistem oporezivanja, što znači da osobe s višim dohotkom plaćaju i više poreza.²⁷

Obveznici poreza na dohodak su:

- fizička osoba koja ostvaruje dohodak,
- nasljednik.

Vrste poreza na dohodak prema izvoru dohotka su:

- dohodak od nesamostalnog rada (plaće i mirovine),
- dohodak od samostalne djelatnosti (obrt i slobodna zanimanja),
- dohodak od imovine i imovinskih prava,
- dohodak od kapitala,

²⁵ P.Jurković, Javne financije, MASMEDIA, Zagreb, 2002., str. 90

²⁶ P.Jurković, Javne financije, MASMEDIA, Zagreb, 2002., str. 91.

²⁷ <https://finance.hr/sto-porezi-zasto-ih-placamo-porezni-oblici-postoje-rh/> pristupljeno dana 28.3.2023.

- drugi dohodak.

Stope poreza na dohodak su:

- 20% ako je u poreznom razdoblju ostvaren dohodak do 47.780,28 EUR,
- 30% ako je u poreznom razdoblju ostvaren prihoda veći od 47.780, 28 EUR.

Uz porez na dohodak se veže i prirez porezu na dohodak koji služi za financiranje jedinica lokalne samouprave te ga jedinice same propisuju odnosno određuju njegovu visinu (stopu po kojoj će se porezni obveznik teretiti). Trenutno najvišu stopu prireza plaćaju građani Grada Zagreb koja iznosi 18%, dok najnižu stopu ima Grad Vis koji ubire prireza tek 3%, a građani grada Bjelovara ne plaćaju prirez (porezna stopa je 0%).

Međutim, Vlada Republike Hrvatske je krajem svibnja 2023. godine predstavila porezni paket kojim se u šestom krugu porezne reforme mijenja devet zakonskih propisa. Jedan od tih propisa je ukidanje prireza porezu na dohodak. Izmjenom Zakona o porezu na dohodak i Zakonu o lokalnim porezima predlaže se ukidanje prireza porezu na dohodak od 1. siječnja 2024.

Naime, na temelju sadašnjih zakonskih odredbi, porez na dohodak i prirez na dohodak se utvrđuju i plaćaju istovremeno, a što se pokazalo nepraktično i složeno za primjenu. Stoga se izmjenama Zakona predlaže ujediniti ta dva davanja, u jedno davanje na način da se ukine obveza plaćanja prireza porezu na dohodak. No, kako bi se radi ukidanja prireza na dohodak zadržala željena razina poreza na dohodak istovremeno se omogućuje jedinicama lokalne samouprave da u svojim odlukama propišu visinu poreznih stopa za godišnje dohotke, a u granicama utvrđenim zakonom o porezu na dohodak ovisno o broju stanovnika.²⁸

Prema predloženim izmjenama, a sukladno novom čl. 19. a Zakona o porezu na dohodak, predstavničko tijelo jedinica samouprave može svojom odlukom propisati visine poreznih stopa u granicama koje su u odnosu na važeće stope poreza na dohodak uvećane za maksimalni mogući prirez, a što je prikazano u tablici br. 2.

BROJ OPĆINE/GRADA	STANOVNIKA	NIŽA POREZA DOHODAK GRANICAMA OD	STOPA NA U	VIŠA STOPA POREZA NA DOHODAK U GRANICAMA OD
općina		15% do 22%		25% do 33%
grad s manje od 30.000 stanovnika		15% do 22,40%		25% do 34,50%
grad s više od 30.000 stanovnika		15% do 23%		25% do 34,50%
Grad Zagreb		15% do 23,60%		25% do 34,50%

Tablica 2. Prijedlog više i niže stopa poreza na dohodak²⁹

Porezna utaja kod poreza na dohodak prisutna je prilikom isplate plaća gdje poslodavci jedan dio plaće isplaćuju preko računa poreznog obveznika, a ostatak „na ruke“ kako ne bi morali plaćati doprinose na puni iznos. Takav način isplate plaće za radnika nije povoljan jer mu taj dio plaće ne ulazi u fond za mirovinsko osiguranje, a u slučaju bolovanja taj dio isplate nigdje nije prikazan te država taj dio ne može oporezivati. Mnogi zaposlenici pristaju na takav način

²⁸ M. Mahović Komljenović, Prijedlog izmjene Zakona o lokalnim porezima, TIM4PIN MAGAZIN 9/2023, UDK 336.2, 2023., str. 36.

²⁹ M. Mahović Komljenović, Prijedlog izmjene Zakona o lokalnim porezima, TIM4PIN MAGAZIN 9/2023, UDK 336.2, 2023., str. 36.

isplate jer je tako njihov dohodak trenutno veći nego što bi trebao biti, ali dugoročno je to neisplativo.

7.2. Porez na dobit

Porez na dobit plaćaju pravne osobe čija se dobit oporezuje nakon razlike prihoda i rashoda (neto dobit).

Obveznici poreza na dobit su:

- trgovačka društva,
- pravna osoba koja samostalno obavlja svoju djelatnost,
- investicijski fondovi,
- inozemne podružnice,
- udruge – za dio djelatnosti kojom stječu dobit,
- društva u stečaju i likvidaciji te
- fizičke osobe u određenim slučajevima.³⁰

Porez na dobit plaća se na utvrđenu poreznu osnovicu po stopi:

1. 10% ako su u poreznom razdoblju ostvareni prihodi do 995.421,06 eura, ili
2. 18% ako su u poreznom razdoblju ostvareni prihodi jednaki ili veći od 995.421,06 eura.³¹

Načini utvrđivanja osnovice poreza na dobit mogu biti:

- računovodstvenom načelu
- novčanom načelu
- u paušalnom iznosu.

Poduzetnici kojima je cilj smanjiti ili potpuno izbjeći porez mogu se koristiti poreznim olakšicama za obavljanje djelatnosti na potpomognutim područjima, poreznim poticajima i slično, što se može smatrati legalnim smanjivanjem poreza ili potpunim izbjegavanjem.

7.3. Porez na dodanu vrijednost (PDV)

Porez na dodanu vrijednost predstavlja svefazni porez na promet. Svefazni porez u ovom značaju je onaj koji se obračunava u svakoj fazi proizvodno-prodajnog ciklusa, ali samo na iznos dodane vrijednosti koja se oblikovala u toj fazi, a ne na cjelokupnu vrijednost proizvodnje. Dodana vrijednost je razlika između vrijednosti prodaje proizvedenih dobara i usluga (outputa) i vrijednosti kupovina (inputa, ali ne inputa rada) kojima su ta dobra i usluge proizvedeni. Dodana vrijednost je vrijednost što je proizvođač dodaje inputima prije nego što ih proda kao nove proizvode i usluge.³²

Porezni obveznik poreza na dodanu vrijednost je svaka osoba koja samostalno obavlja bilo koju gospodarsku djelatnost bez obzira na svrhu i rezultat obavljanja te djelatnosti.

³⁰ <https://plaviured.hr/tko-obveznik-poreza-dobit/> pristupljeno dana 03.09.2023.

³¹ Zakon o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22, čl 28.

³² <https://finance.hr/sto-porezi-zasto-ih-placamo-porezni-oblici-postoje-rh/> pristupljeno dana 28.3.2023.

Kako bi se kod poreza na dodanu vrijednost smanjila porezna utaja uveden je samokontrolirajući mehanizam gdje su porezni obveznici direktno zainteresirani za dostavu računa na kojima se vidi iznos plaćenog poreza kako bi ga od svoje porezne obveze mogli odbiti u obliku pretporeza. Najčešći oblik izbjegavanja plaćanja poreza na dodanu vrijednost je neizdavanje računa koji su plaćeni gotovinom.

Porezne stope PDV-a su 25%, 13%, 5%.

Osim navedenih stopa postoji nulta stopa PDV-a. Porezni obveznik koji isporučuje dobra koja su obuhvaćena nultom poreznom stopom, na svojim računima zaračunava iznos poreza u iznosu od 0% što rezultira nikakvom poreznom obvezom. Porezni obveznik po ulaznim računima ima pravo na odbitak pretporeza koji su njemu zaračunali njegovi dobavljači, carina ili je pretporez sam morao obračunati za primljene oporezive usluge inozemnih poduzetnika.

7.4. Trošarine ili akcize

Trošarine ili akcize se plaćaju samo na neke proizvode, pretežito one s niskom elastičnošću potražnje. Uvođenjem trošarina cilj je najčešće fiskalni, ali mogu biti i drugi, primjerice zdravstveni, socijalni, ekološki i slično. Plaća se u određenom iznosu po jedinici proizvoda. Porezni obveznici su uvoznici, proizvođači, distributeri i kupci proizvoda, ovisno o vrsti robe.³³

7.5. Porez na promet nekretnina

Porez na promet nekretnina jedan je od imovinskih poreza kojim se ne oporezuje vrijednost imovine, već prijenos vlasničkih prava odnosno promet nekretninama.³⁴

Kako bi se smanjila porezna utaja prilikom prijenosa vlasništva nekretnina jedna od odredbi koja se primjenjuje u Republici Hrvatskoj je ta da javni bilježnik svaku ovjeru ugovora o kupoprodaji nekretnine treba u roku 30 dana prijaviti Poreznoj upravi elektroničkim putem. Nakon toga Porezna uprava donosi rješenje o plaćanju poreza. Prema propisima Republike Hrvatske ako javni bilježnik ne prijavi promet nekretnina može biti novčano kažnjen.

Prijava porezne obveze smatra se izvršena dostavom isprava od javnih bilježnika i sudova, a obveznik poreza na promet nekretnina dužan je podnijeti obrazac Prijave prometa nekretnina samo u slučaju ako isprava nije ovjerena kod javnog bilježnika ili je nije izdao sud ili javnopravno tijelo u okviru svojih nadležnosti odnosno po pozivu Porezne uprave.³⁵

7.6. Nedostaci poreznog sustava u Republici Hrvatskoj

Ekonomski analitičari kao jedne od najvećih nedostataka poreznog sustava u Republici Hrvatskoj smatraju:

- nesigurnost izazvana prečestim promjenama propisa i zakona, kao i poreznih stopa i načina oporezivanja,
- komplicirani i prestručni propisi i zakoni,
- izostanak povratne informacije vezane uz način i svrhu trošenja sredstava prikupljenih porezima,

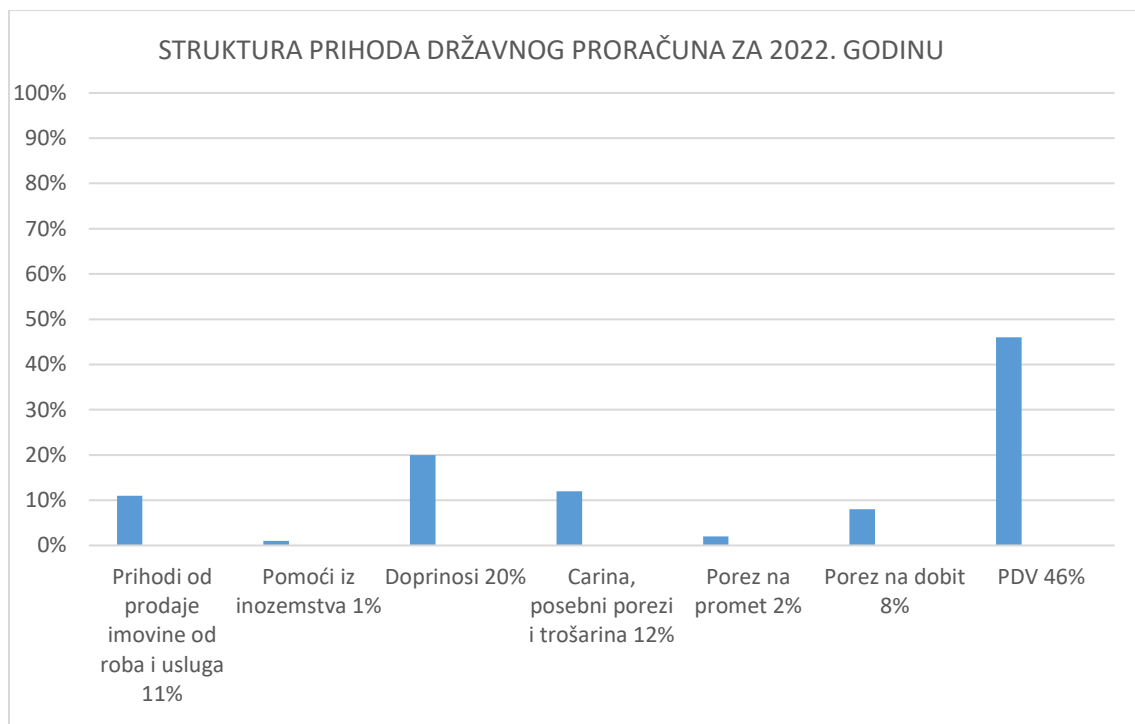
³³ P. Jurković, Javne financije, MASMEDIA, Zagreb, 2002., str. 320. str

³⁴ <https://finance.hr/sto-porezi-zasto-ih-placamo-porezni-oblici-postoje-rh/> pristupljeno dana 28.3.2023.

³⁵ <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/KupacNekretnine.aspx> pristupljeno dana 09.08.2023.

- porezni obveznici osjećaju kako za plaćeni porez zauzvrat ne dobivaju sigurnost i pravnu državu koja im jamči osnovna prava i ravnopravnost,
- novcem poreznih obveznika financira se prevelik broj zaposlenika u javnim službama.³⁶

U grafikonu 1. prikazana je struktura prihoda državnog proračuna za 2022. godinu. Iz grafikona 1. je vidljivo da je država u protekloj godini ostvarila najviše prihoda od PDV-a, čak 46% posto.

Grafikon 1. Struktura prihoda državnog proračuna za 2022. godinu

³⁶ S. Radulović, S. Radulović, Veća dobit manji porez, R.S. Bonum i.t.i.r.u. d.o.o., Pula, 2019., str. 82.

8. POREZNA UTAJA

Porezna utaja označava nezakonite radnje ili prikrivanja kojima se porezna obveza prikriva ili otklanja. Na taj način porezni obveznik plaća manji porez ili ga ne plaća uopće, a po zakonu ga je dužan platiti, što nanosi štetu državi kojoj bi se državna blagajna punila. Sve radnje koje porezni obveznik poduzme da bi izbjegao plaćanje poreza, nazivaju se poreznom evazijom.

Svaka osoba ili neka druga osoba koja potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza ili carine ili dostavi nepotpune ili netočne podatke o dohocima ili primicima koje su povećale njihovu ekonomsku snagu, a bila ih je dužna prijaviti po propisima neke države, može se smatrati da je utajila porez.

8.1. Pojam porezne utaje

Otpor plaćanju poreza, koji je, u pravilu, prisutan u svim poreznim sustavima, može biti slabiji i jači, što ovisi o brojnim činiteljima, primjerice:

- veličini poreznog opterećenja, jer što je porezno opterećenje veće, te se iz ekonomske snage izdvajaju veći iznosi na ime podmirenja poreznog duga, to je i otpor plaćanju poreza jači;
- namjeni za koju će se porezom (porezima) ubrana sredstva utrošiti, jer ponekad upravo svrha, a ne veličina poreznog opterećenja, djeluje na javljanje čak i vrlo snažnog otpora plaćanju poreza – troše li se porezima prikupljena sredstva na namjene koje porezni obveznik uopće ne odobrava (npr. povećanje administracije, nabava skupih automobila, zrakoplova, skupe opreme i sl.), što razvija jak osjećaj otpora protiv određenog poreza;
- načinu provođenja postupka oporezivanja, jer ako se pri tome ne vodi računa o osobnom dostojanstvu poreznog obveznika, ako se on vrlo često poziva pred porezno tijelo pa stoga mora napuštati svoje radno mjesto i sl., porezni će obveznik plaćanje poreza osjetiti kao vrlo neprijatnu obvezu, prema kojoj će formirati negativno mišljenje.³⁷

Neplaćanjem poreza nanosi se šteta državi kojoj se državna blagajna treba povećavati, što dovodi do stvaranja poreznog duga. Porezni obveznici sve su nezadovoljniji politikom koju vodi država te iz tog razloga dolazi do učestalijeg izbjegavanja plaćanja poreza kako bi se njihova ekonomska snaga ojačala ili ostala jednaka. Utaja poreza se može nazvati i lančanim procesom jer neplaćanje poreza može dovesti državni proračun u neuravnotežen položaj. Zbog toga država može propisati veće ili dodatne poreze kako bi to suzbila, dok neplatiše s druge strane dobivaju veću želju da izbjegnu neplaćanje poreza.

Pri analizi izbjegavanja plaćanja poreza, a posebice porezne utaje, misli se najčešće na sivu ekonomiju. Ovaj se pojam u ekonomskoj i financijskoj teoriji obrađuje i definira na razne načine, a jedna od definicija ističe kako je riječ o „aktivnostima koje se iz različitih razloga odvijaju izvan okvira službenog gospodarstva“. Može se zaključiti kako siva ekonomija počiva na nepoštivanju institucionalnih pravila u određenim oblicima gospodarske aktivnosti. Sastavnice ili pojavnici oblici sive ekonomije su:

³⁷ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 83.

- ilegalno gospodarstvo – proizvodnja i distribucija zakonom zabranjenih dobara i usluga (trgovanjem drogama, prostitucija, ilegalno kockanje i slično);
- neprijavljeno gospodarstvo – akcije kojima se izbjegavaju utvrđena fiskalna pravila sadržana u poreznim zakonima (riječ je o iznosu dohotka koji su porezni obveznici imali za obvezu prijaviti službenoj statistici, ali to nisu učinili);
- neformalno gospodarstvo – djelatnosti kojima se umanjuju troškovi poduzeća i krše administrativna pravila (pravo vlasništva, ugovori o radu, licencna prava, socijalna sigurnost i slično).³⁸

Javnost je sve više zainteresirana temama poreza i porezne utaje, osobito kada se radi o javnim ličnostima, a ponajviše političarima. No, problem porezne utaje ne treba biti fokusiran samo na javne ličnosti jer se utaja poreza sve više pojavljuje u svim slojevima društva.

³⁸Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb

9. KLASIFIKACIJA POREZNE UTAJE

Kako bi se što bolje i temeljitije razumjela porezna utaja bitno je naglasiti i oblike porezne utaje. Autori na različite načine pristupaju klasifikaciji, ali ona koja je najuobičajenija je klasifikacija na potpunu i djelomičnu utaju poreza. Kod utaje poreza razmatramo utaju na strani direktnih i indirektnih poreza.

POTPUNA UTAJA POREZA	DJELOMIČNA UTAJA POREZA
<ul style="list-style-type: none">• porezni obveznik ne prijavljuje čitavi iznos ostvarenih prihoda• porezni obveznik ne prijavljuje posjedovanje imovine koja je predmet oporezivanja• porezni obveznik prikriva podatke relevantne za oporezivanje	<ul style="list-style-type: none">• porezni obveznik podnosi nepotpunu ili lažnu prijavu poreza s ciljem smanjenja porezne obveze

Tablica 3. Oblici porezne utaje³⁹

Neki od najčešćih oblika ili načina prekršaja utaje poreza u svijetu, ali i u Republici Hrvatskoj, su sljedeći:

- nepodnošenje ili nepravodobno podnošenje godišnjih i drugih poreznih prijava i izvješća
- neizdavanje računa
- neplaćanje propisanih poreza na odgovarajuće račune
- netočno određivanje porezne osnovice
- iskorištavanje poreznih oslobođenja i olakšica suprotno zakonu
- izdavanje netočnih računa za robu i usluge
- netočno obračunavanje poreza
- nečuvanje dokumentacije
- nepravodobno plaćanje poreza
- suzbijanje nadzora i slično.⁴⁰

U slučaju kada porezno tijelo ne može utvrditi poreznu osnovicu na temelju poslovnih knjiga i evidencija, mora je procijeniti.

Porezno tijelo procjenjuje poreznu osnovicu ako porezni obveznik: ne može predložiti knjige ili evidencije koje je dužan voditi; ne izdaje propisane račune ili ne vodi poslovne knjige točno, uredno i pravodobno; podatke za oporezivanje ne može dokazati vjerodostojnom dokumentacijom te odbije sudjelovati u poreznom postupku ili onemogućava provedbu poreznog postupka.

³⁹ B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011., str. 70.

⁴⁰ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb, str. 601.

10.UZROCI UTAJE POREZA

Uzroke porezne utaje nije jednostavno klasificirati te zbog toga autori različito definiraju uzroke. Uzroci porezne utaje mogu se podijeliti na dvije skupine i to na:

- uzroke koji su neovisni o obveznicima javnih prihoda koje nazivamo objektivnim uzrocima gdje ubrajamo ukupno ekonomsko stanje, visinu poreznog opterećenja, stabilnost stopa javnih prihoda, oblik javnih prihoda, jednakost tretiranja obveznika javnih prihoda u društvenom i privatnom sektoru;
- uzroke koji ovise o poreznim obveznicima te se oni nazivaju subjektivni uzroci gdje prevladava težnja za stjecanjem profita, nepostojanje poreznog morala i razvijene svijesti o opravdanosti javnih prihoda i shvaćanja fiskalnog sustava.

Klasifikacija uzroka porezne utaje po raznim autorima prikazani su u tablici.

UZROCI	AUTORI
politička represija, neadekvatan pravni sustav, institucionalne slabosti, administrativna kontrola i diskrecijsko odlučivanje u gospodarstvu, visoko porezno opterećenje, makroekonomska nestabilnost i kultura neplaćanja	Kauffman i Kaliberda (1996), North (1997), Vehovec (2002)
nefunkcioniranje vlasničkih prava, visok poduzetnički rizik i visoki transakcijski troškovi	North (1997), Vehovec (2002)
legislativne i regulativne promjene širokih razmjera, visoka distribucija državnog bogatstva, nepostojanje ili nedjelotvornost institucija javne kontrole	World Bank (2002)
nedostatak demokratskih, gospodarskih i regulativnih institucija, nepostojanje iskustva plaćanja poreza, diskrecijska prava javnih službenika, rastrošnost države	Bejaković (2002)
(ne)povjerenje u vladu	Uslaner (2004), Štulhofer (1999), Štulhofer i Rimac (2002)

Tablica 4. Uzroci porezne utaje prema različitim autorima ⁴¹

⁴¹ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb, str. 598.

Kada se analiziraju navedeni uzroci i njihove posljedice prema svim zajedničkim obilježjima, uzroci utaje poreza mogu se klasificirati u tri oblika. Jedan od njih je problematika institucionalne infrastrukture u kojem se i pronalazi najveći broj uzroka.

Pod institucionalnu infrastrukturu ubraja se stupanj demokracije, institucionalne slabosti, učinkovitost i brojnost administracije, diskrecijska prava državnih službenika, povjerenje u vladajuću strukturu države, korupcija.

Institucionalna infrastruktura jedan je od najvećih uzroka porezne utaje, no nisu ni manje bitni uzroci s pravnog stajališta gdje su uzroci utaje poreza istaknuti zbog česte promjene u poreznim zakonima i njihovoj primjeni. Učinkovitost pravnog sustava je bitan čimbenik, koliko su zakonske odredbe jasne i precizne te koliko su učinkovite sustavne sankcije.

Na kraju je bitno istaknuti i socio-ekonomske uzroke u koje se ubrajaju svrha trošenja ubranih poreza, moral poreznih obveznika (kultura neplaćanja), makroekonomska stabilnost države, redistribucija nacionalnog bogatstva, visina poreznog opterećenja, pravedna raspodjela poreznog tereta.

Posljedice navedenih uzroka mogu biti veliki gubitak za državni proračun, osim za ekonomsku politiku, isto tako uvelike utječu i na socijalni razvoj. Navedene radnje utječu na slabljenje ekonomske moći i snage nekog gospodarstva te umanjuju realni BDP što dovodi do niza ostalih problema. Ovi se utjecaji reflektiraju i na ostale makroekonomske aspekte i radnje. U takvim uvjetima dolazi do nižih investicija, veće nezaposlenosti, zaduženosti zemlje i vlade, trgovinskog deficita i još mnogih drugih.

U Republici Hrvatskoj sudionici porezno-pravnog odnosa dužni su postupati u dobroj vjeri. Postupanje u dobroj vjeri znači savjesno i pošteno postupanje u skladu sa zakonom.⁴²

Porezno tijelo postupa u dobroj vjeri na način da poreznog obveznika obavještava o njegovim pravima i obvezama u poreznim postupcima koji se vode pred poreznim tijelom. Porezno tijelo na svojim službenim stranicama objavljuje opća mišljenja i obavijesti koje su od utjecaja na obračunavanje, utvrđivanje i naplatu poreza kako bi porezni obveznici što lakše ostvarivali svoja prava i obveze.

⁴² Opći porezni zakon, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22, čl. 9.

11. POREZNE OAZE

Porezna utočišta ili oaze su mjesta, odnosno države, čiji porezni tretman nameće znatno manja opterećenja u odnosu na ostatak svijeta. Porezne oaze su s vremenom postale mjesto gdje imućni poduzetnici, sportaši i političari provode svoje vrijeme s obzirom na to da su se takva mjesta pretvorila u najpopularnija turistička mjesta s mnogobrojnim hotelima.

Postojanje poreznih oaza rezultat je činjenice da je postojeći porezni režim u tim mjestima napravljen na takav način da može favorizirati nerezidente. Zbog toga velik broj ljudi ili tvrtki donosi odluku da tamo legalno uspostave svoj porezni domicil. Ponekad čak i ne žive na tim mjestima unatoč tome što su učinili ove postupke.⁴³

Porezna utočišta imaju veliki broj značajki. Značajke koje su od najvećeg interesa za poslovne subjekte su:

- minimalno plaćanje ili neplaćanje poreza
- jednostavno osnivanje i vođenje kompanija
- postojanje visokog stupnja diskrecije i privatnosti u poslovanju
- ekonomsko-politička stabilnost i integritet vlade
- razvijeno bankarstvo.⁴⁴

Porezne oaze uglavnom služe tome da porezni obveznik pronalazi legalan način da ne kršeći zakon plati minimalan porez ili porez uopće ne plati.

Međutim, nužno je naglasiti da motivacija korištenja poreznih utočišta može ležati i s *one strane zakona*. Najčešći takvi motivi mogu biti utaja poreza i pranje novca. Porezni obveznici mogu zloupotrebjavati mogućnosti poreznih utočišta tako što jednostavno ne prijavljuju porez ili dostavljaju lažne podatke o svojim primanjima. Porezna utočišta mogu nadalje biti mjesta u kojima se olakšavaju kriminalne aktivnosti kao što je to primjerice pranje novca zarađenog prodajom droge ili na neki drugi nedopušten način.⁴⁵

Porezne oaze naizgled se čine kao najlakše rješenje i najbolja mogućnost za poreznog obveznika koji teži k tome da svoje porezno plaćanje svede na minimum ili ga uopće ne plaća, a isto tako i za zemlje gdje porezni obveznici pronalaze svoja utočišta za svoje novce. No, nije sve tako idealno jer sve više se pojavljuje problem održavanja porezne neovisnosti i diskrecije. Taj problem se javlja zbog toga jer sve više jača pritisak međunarodnih organizacija i političkih skupina u određivanju jednakih pravila za sve. Sve je češća pojava „curenja“ informacija čime se ugrožava jedna od najvažnijih detalja zašto porezni obveznici odlaze u porezne oaze, a to je diskrecija tvrtki i pojedinaca. Postojanje poreznih oaza može se smatrati djelotvornim za porezne obveznike gdje se ostale zemlje mogu odlučiti za smanjivanje porezne obveze kako bi bile konkurentne na tržištu. Osim toga, mogu negativno utjecati na poreznog obveznika tako što mogu stvoriti teže uvjete za poslovanje svima zbog prešutnog odobravanja ilegalnog ili netransparentnog načina poslovanja. S obzirom da se porezna pravila u svijetu brzo mijenjaju moguće je da takvi porezni obveznici postanu meta porezne uprave.

⁴³ <https://hr.economy-pedia.com/11029503-tax-haven> pristupljeno dana 09.08.2023.

⁴⁴ Nikolić, N., Financijske oaze globalnog svijeta; Ekonomska misao i praksa, Ekonomski fakultet Split, br.2 (2003), str. 256.

⁴⁵ Nikolić, N., Financijske oaze globalnog svijeta; Ekonomska misao i praksa, Ekonomski fakultet Split, br.2 (2003), str. 260.

DIJELOVI SVIJETA	NAZIV ZEMLJE
Karibi, Zapadna Indija	Angvila, Antigua i Barbuda, Aruba, Bahami, Barbados, Britanski Djevičanski otoci, Kajmanski otoci, Dominikana, Grenada, Montserrat, Nizuzemski Antili, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Otočje Turks i Caicos, Djevičanski otoci
Središnja Amerika	Belize, Kostarika, Panama
Obala Istočne Azije	Hong Kong, Macau, Singapur
Europa/Mediteran	Andora, Kanalski otoci (Guernsey i Jersey), Cipar, Gibraltar, Otok Man, Irska, Lihenštajn, Luksemburg, Malta, Monako, San Marino
Indijski ocean	Maldivi, Mauricijus, Sejšeli
Bliski istok	Bahrein, Jordan, Lebanon
Sjeverni Atlantik	Bermuda
Pacifik	Cookovi Otoci, Maršmalovi Otoci, Samoa, Nauru, Niue, Tonga, Vanuatu
Zapadna Afrika	Liberija

Tablica 5. Tablica porezne oaze (lista poreznih oaza u svijetu) ⁴⁶

U zemljama poreznih oaza sve izgleda idealno te se zato i pojavila ekspanzija poreznih oaza.

⁴⁶ <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40623.pdf> dana 27.04.2023.

12.UTAJA POREZA PREMA POREZNIM OBLICIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

12.1. Porez na dobit

Porezna osnovica poreza na dobit je ukupan prihod umanjen za rashode prije obračuna poreza na dobit koja je uvećana ili umanjena prema odredbama Zakona o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22. Jedan od najčešćih oblika porezne utaje kod poreza na dobit je „friziranje“ računovodstvenih podataka i prikazivanje fiktivnih knjigovodstvenih stanja. Porezni obveznici poreza na dobit, odnosno poslodavci umanjuju svoju poreznu osnovicu tako da prilikom kupnje stvari za privatne svrhe traže izdavanje R1 računa na firmu (automobili koji se u većini slučajeva koriste u privatne svrhe, namještaj itd.). Takav način rada umanjuje poreznu osnovicu što automatski dovodi do toga da porezni obveznik poreza na dobit plaća manju svotu poreza nego bi uistinu trebao plaćati.

12.2. Porez na dohodak

Prema analizi djelatnosti, siva ekonomija uglavnom prevladava u uslužnim djelatnostima, posebice u poljoprivredi, lov i šumarstvu, prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, trgovini i ugostiteljstvu.

Kao jedan od najvećih problema pojavnih oblika porezne utaje kod poreza na dohodak zasigurno ostaje problem redovite uplate mjesečnih predujmova poreza na dohodak u okviru dohotka od samostalne djelatnosti i dohotka od nesamostalnog rada te prijava na minimalni dohodak i ostatak isplate u gotovini.⁴⁷ Porezna utaja povezuje se i s doprinosima koji i za radnika i za poslodavca predstavljaju teret pa ga obje strane nastoje izbjeći.

12.3. Porez na dodanu vrijednost i kružne prijave PDV-a

Već je naglašeno da je u sustav PDV-a putem izdavanja računa ugrađen samokontrolirajući mehanizam pomoću kojeg je smanjena i otežana porezna utaja. Porezni obveznici direktno su zainteresirani za dostavu računa na kojima je iskazan iznos plaćenog poreza kako bi ga od svoje porezne obveze mogao odbiti u obliku pretporeza. Time je PDV i neutralan u poduzetničkom okružju. No, usprkos navedenom, vidljivi su pojedini oblici izbjegavanja tog poreza, od spomenutih pokušaja zloupotrebe nulte stope pa do dogovora kupca i prodavača da prodana roba ili usluge ne sadrže iznos PDV-a, pokušaja zloupotrebe vlastite potrošnje kako bi se iskoristilo pravo na odbitak pretporeza, neevidentiranje izdanih računa, ne vođenje poslovnih knjiga.⁴⁸

12.3.1. Kružne prijave PDV-a

Kružne prijave u području PDV-a predstavljaju jedan od najvećih poreznih problema s kojim se suočavaju zemlje članice Europske unije. Procjenjuje se da je izravna šteta koju godišnje

⁴⁷ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb str. 611.

⁴⁸ Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb str. 614.

prouzroče kružne prijevare u PDV-u prijevare oko 100 milijardi eura. Karakteristike kružnih prijevara su da se odvijaju iznimno brzo, da ih je vrlo teško uočiti te da i kod njihovog eventualnog procesuiranja dolazi do brojnih problema. Najveći problem je što se u vrlo malom broju slučajeva novac može vratiti u proračun. Posljednjih godina počinitelji kružnih prijevara sve se više okreću trgovanju nematerijalnom imovinom, što dodatno otežava njihovo sprječavanje.⁴⁹

Ulaskom Republike Hrvatske u EU, i hrvatski proračun se našao na meti PDV prijevara. S obzirom da je to relativno novi pojam državi, a i poduzetnicima često obje strane snose taj rizik.

U smislu PDV-a, kružna prijevarena se veže uz nestajućeg trgovca - missing tradera. Kružna PDV prijevarena obično funkcionira tako da „nestajući trgovac” koji je upisan u registar obveznika PDV-a, uveze neku robu iz druge zemlje članice, pri čemu ne plaća PDV na obavljeno stjecanje, već prema mehanizmu prijenosa porezne obveze, PDV plaća samo obračunski (obveza za PDV kao i pravo na pretporez iskazuje se u PDV Obrascu).

Nestajući trgovac zatim kroz niz društava tzv „Buffera”, preprodaje robu uz malu ili nikakvu maržu, pri čemu izdaje račune na kojima je iskazan PDV te omogućuje kupcima odbitak pretporeza sadržanog na računima. Nestajući trgovac najčešće uredno prijavljuje PDV, ali ga ne uplaćuje u državni proračun, te nakon nekog vremena postaje nedostupno Poreznoj upravi, kupcima i dobavljačima.

Društva bufferi služe kako bi zavarali trag, otežali otkrivanje lanca Poreznoj upravi i kako krajnji kupci robe ne bi posumnjali da se radi o poreznoj prijevarenari. Roba koja se najčešće koristi u takvim prijevarama je roba koja je brzo utrživa (primjerice tehnička roba), te koja ima veliku vrijednost, a lagano se transportira. Kod PDV prijevarena usluge se rjeđe koriste, jer je teže zavarati krajnje kupce, a kada se koriste najčešće se radi o prodaji raznih prava kao primjerice CO2 certifikati, razne VOIP usluge ili druge digitalne usluge na koje se plaća PDV. Svako društvo u lancu, osim nestajućeg trgovca, ima pretporez i porez te se roba u konačnici prodaje krajnjem kupcu ili ponovno izvozi bez zaračunavanja PDV-a.

Može se zaključiti da iznos naplaćenog PDV-a po izdanom računu u kružnoj prijevarenari, nestajući trgovac ne uplaćuje u državni proračun, a s obzirom na to da je poslovanje takvog poreznog obveznika vrlo kratko, isti postaje nedostupan Poreznoj upravi koja za poreznog obveznika ne može provesti postupak prisilne naplate poreza.

Konačna šteta za državni proračun nastaje kada krajnji kupci ili izvoznici u konačnici koriste pravo pretporeza, a nestajući trgovac koji je robu naplatio nije uplatio PDV u državni proračun. Dok se otkrije da nestajući trgovac nije uplatio PDV po dostavljenom PDV obrascu u državni proračun, sve transakcije su već obavljene, trgovac je nestao kao i novac iz transakcija tako da prisilna naplata poreza najčešće nema nikakvih efekata. Ista situacija se javlja i kod tzv. Buffer društva.

⁴⁹ D. Buterin, N. Blašković, E. Ribarić Aidone: Suzbijanje kružnih prijevarena u cilju zaštite javnih financija Hrvatske Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 2 (2014), No. 1, str. 91.

Međutim, tu počinju i problemi za dobre poduzetnike koji su bili uvučeni u poslovanje s prijevornim osobama.

12.3.2. PDV prijevare u Republici Hrvatskoj

Zbog jednakosti i pravednosti prema poreznim obveznicima koji svoju poreznu dužnost savjesno obavljaju te plaćaju svoju poreznu obvezu, Porezna uprava je odlučna u otkrivanju, dokazivanju, suzbijanju i sprječavanju prijevara u području PDV-a. U nastavku će biti navedene prijevare PDV-a koje su utvrđene.

PDV prijevara čeličnim armaturama i betonskim čelikom

Porezni obveznici stječu čelične armature iz drugih država članica te ovako stečena dobra, odnosno stjecanje dobara iskazuju u Prijavi PDV-a na poziciji pretporez od stjecanja dobara unutar EU, kao i na poziciji oporezivih transakcija stjecanja dobara unutar EU (dakle, +/- PDV = 0,00 kn). Porezni obveznici koji su stjecatelji dobara iz EU isporučuju čelične armature na tržištu Republike Hrvatske i ispostavljaju račune na kojima iskazuju PDV po stopi od 25%. Svoju poreznu obvezu umanjuju putem ulaznih „fiktivnih računa“ ispostavljenih na približno isti iznos stjecanja od tuzemnih sudionika u prijevari. Transakcijama provedenim na ovaj način formiraju niže cijene za čelične armature od tržišnih cijena na prostoru Republike Hrvatske. Razliku između stvarnih tržišnih i prodajnih cijena, u pravilu isplaćuju u gotovini odgovornoj osobi ili osobi koja je ovlaštena za raspolaganjem novčanim sredstvima na računu društva.

PDV prijevara mobilnim telefonima

U redovnim kontrolama drugih institucija pronađen je veći broj mobilnih uređaja bez popratne dokumentacije i podataka o vlasniku (nabava na crno). Dio mobilnih uređaja ostaje u Republici Hrvatskoj, a dio se izvozi u treće zemlje, prodaje putem Internet portala specijaliziranih za online prodaju po nižim cijenama od tržišnih ili preporučenih od strane ovlaštenih distributera. Karakteristično za ovaj oblik prijevara je sudjelovanje većeg broja fizičkih osoba povezanih s prijevornim lancima kod različitih pojava/djelatnosti.⁵⁰

⁵⁰ [https://www.porezna-uprava.hr/PdviEu/Documents/Utvrdene%20porezne%20prijevare%20u%20RH%20\(23.2.2018.\).pdf](https://www.porezna-uprava.hr/PdviEu/Documents/Utvrdene%20porezne%20prijevare%20u%20RH%20(23.2.2018.).pdf) pristupljeno dana 04.08.2024.

13. MJERE ZA SPRJEČAVANJE POREZNE UTAJE

Kakva će biti reakcija potrošača na uvođenje novog ili povećanje postojećeg poreza, ovisi o nizu čimbenika, kao što je elastičnost cijena, ostvareni dohodak te mogućnost supstituiranja oporezivanog s neoporezivanim proizvodima. Povećano porezno opterećenje najviše osjete porezni obveznici koji redovito u cijelosti uredno plaćaju poreze kao i oni kod kojih je mogućnost izbjegavanja plaćanja poreza svedena na minimum, a to su najvećim dijelom porezni obveznici koji ostvaruju dohodak iz radnog odnosa nesamostalnim radom. U poreznim sustavima teško je egzaktno utvrditi veličinu porezne evazije, no kada postoje odstupanja između planiranih rashoda i sredstava ubranih oporezivanjem, država može postupiti na dva načina:

- smanjiti neki od planiranih izdataka i tako odustati ili smanjiti financiranje određene javne potrebe ili

- povećati porezno opterećenje u sferi potrošnje uvođenjem nekog novog poreza ili povećanjem poreznih stopa kod postojećih poreznih oblika.⁵¹

Kao što su uzroci porezne utaje podijeljeni u tri skupine isti obrasci se primjenjuju i na mjere, a to su: institucionalne, pravne i socio–ekonomske.

13.1. Institucionalne mjere sprječavanja porezne utaje

Kod institucionalnih mjera bitno je da se uspostavi povjerenje između poreznih obveznika i administracije. Institucionalne mjere služe kako bi, ne samo porezni obveznici dobili povjerenje u administraciju, nego je bitno da i sama administracija stekne povjerenje u porezne obveznike. To povjerenje je važno jer administracija odnosno institucije ne bi smjele imati pretpostavku da svaki porezni obveznik želi utajiti porez jer se onda tako stvara represija i nezadovoljstvo onih poreznih obveznika koji plaćaju porez. Bitno je naglasiti da porezni službenici moraju postupati u dobroj vjeri prema poreznim obveznicima.

13.1.2. Odnos poreznih tijela prema poreznim obveznicima

Dobar odnos poreznih tijela i poreznih obveznika temelji se na uspješnoj komunikaciji te kroz obostranu informiranost. Porezna tijela se sve više trude unaprijediti navedeni odnos i poboljšati kvalitetu javnih usluga. Počeo se razvijati novi pristup poreznih tijela kojim se želi potaknuti porezne obveznike na dobrovoljno ispunjavanje porezne obveze kako bi porezni obveznici i Porezna uprava svome odnosu pristupili partnerski. Kako bi taj odnos dobro funkcionirao Porezna uprava je 2014. godine donijela Povelju o suradnji Porezne uprave i poreznih obveznika (kodeks). Povelja naglašava partnerski odnos u porezno pravnom odnosu između poreznog obveznika i poreznih tijela.

⁵¹ Mahović-Komljenović M. (2009.); Informacijski sustav i porezna evazija-uloga menadžera podataka, Zagreb, str. 181.

Porezni obveznici mogu očekivati:

- da imaju pravo zatražiti i dobiti primjerenu uslugu
- da će Porezna uprava zahtjev za pomoć riješiti u potpunosti i pravodobno
- da su u mogućnosti stupiti u kontakt s poreznim službenicima u vezi svojih predmeta
- da će Porezna uprava objaviti svoj Katalog i standarde usluga poreznim obveznicima.

Porezna uprava očekuje da će porezni obveznik:

- koristiti usluge dizajnirane za njih kako bi dobili najbolju moguću uslugu
- postavljati upite ako je potrebno
- dostaviti točne podatke bez odgode
- odmah odgovoriti na svaki zahtjev Porezne uprave za druge informacije.⁵²

Prema navedenoj Povelji suradnja se mora temeljiti na međusobnom uvažavanju, povjerenju, suradnji, poštenju te otvorenoj komunikaciji kako bi se ostvario zajednički cilj, odnosno partnerski odnos. Bitno je naglasiti da Porezna uprava ne smije davati informacije, a ni savjete koje bi porezni obveznik mogao iskoristiti za porezno planiranje.

S obzirom na to da je Porezna uprava ovlaštena utvrđivati poreznu visinu, uvoditi poreznu obvezu, te obavljati razrez, naplatu i kontrolu ubiranja poreza, bitno je da je ona transparentna u svom djelovanju i otvorena za što bolju komunikaciju. Na taj način Porezna uprava ojačava kvalitetu s ciljem informiranja i educiranja poreznih obveznika o njihovim pravima i obvezama.

Kako bi institucionalne mjere imale koristi važno je da porezni obveznici imaju povjerenje u vladu i njezine institucije. Obveza plaćanja poreza često ovisi i o tome kakav stav sugrađani imaju prema trenutnoj politici, odnosno aktualnoj vlasti države. Česta je pojava da su porezni obveznici sumnjičavi prema davanju određenog poreza jer mu trenutna vlast ne odgovara, bila ona na lokalnoj ili državnoj razini.

Stručnost i kvaliteta su temelj rada poreznih službenika te je bitno da se educiraju i usavršavaju. Kao što je već i prije spomenuto, porezi se mijenjaju te to može činiti veliki teret poreznim službenicima jer moraju biti konzistentni s promjenama poreznih sustava. Tehnologija kao sastavni dio svačije svakodnevnice bitna je za porezni sustav i mjere sprječavanja porezne utaje kako bi digitalizacijom svih institucija moglo doći do što temeljitijeg uvida u pokušaje porezne utaje.

13.3. Pravne mjere za sprječavanje porezne utaje

Porezni sustav treba biti kontinuiran i sa što manje promjena u poreznim oblicima jer česte promjene dovode do konfuzije među poreznim obveznicima, a i poreznim službenicima koji provode poreznu politiku. Kažnjavanje porezne utaje je zasigurno jedan od najučinkovitijih načina za suzbijanje porezne utaje. Ako je kazna za neplaćanje porezne obveze visoka

⁵² Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Porezna uprava-Središnji ured, Povelja o suradnji porezne uprave i poreznih obveznika-Kodeks (2014.), str. 7.

poreznom obvezniku to može biti poticaj za izvršavanje porezne obveze. Uz kažnjavanje istaknuta pravna mjera je i djelotvoran nadzor poreznih obveznika.

Člankom 256. Kaznenog zakona propisano je da tko s ciljem da on ili druga osoba potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza ili carine daje netočne ili nepotpune podatke o dohocima, predmetima ili drugim činjenicama koje su od utjecaja na utvrđivanje iznosa porezne ili carinske obveze ili tko s istim ciljem u slučaju obvezne prijave ne prijavi prihod, predmet ili druge činjenice koje su od utjecaja na utvrđivanje porezne ili carinske obveze, pa zbog toga dođe do smanjenja ili neutvrđenja porezne ili carinske obveze u iznosu koji prelazi 2654,46 eura, kaznit će se zakonom zatvora od šest mjeseci do pet godina.⁵³

U drugim poreznim sustavima kazne mogu biti provedene na drugačije načine kao što su visoke novčane kazne, kazne zatvora ili primjerice, zabrana bavljenja određenim zanimanjem, oduzimanjem utajenog iznosa, a često su kazne i kombinirane.

13.4. Socio–ekonomske mjere sprječavanja porezne utaje

Socio-ekonomske mjere uključuju potrebu izgradnje i podizanja morala poreznih obveznika. Porezni moral obuhvaća one norme ponašanja u svezi s oporezivanjem koje određuju koja je vrsta tog ponašanja s društvenog stajališta korisna odnosno prihvatljiva, a koja štetna (Jelčić et al., 2002). Porezni moral odnosi se na osobni stav poreznog obveznika prema plaćanju poreza, razini njegova obrazovanja i društvenog statusa, visini poreznog tereta te raspodjeli oporezivanjem prikupljenih sredstava kao i straha od neplaćanja porezne obveze zbog izricanja kazni, što ima utjecaja na njegov društveni ugled. Ako porezni obveznik na razne načine izbjegava plaćanje poreza, postoji mogućnost utaje (jer je granica između zakonom dopuštene porezne evazije i nedopuštene utaje poreza vrlo tanka), a to je znak da je svijest o potrebi plaćanja poreza niska. Potrebno je stoga međusobno djelovanje institucionalnih, pravnih i socio-ekonomskih mjera kako bi se podigli porezni moral i svijest o plaćanju poreza.⁵⁴

Porezni moral je različit kod svakog poreznog obveznika. Porezni obveznik može smatrati da je porezno moralan i onda kada je utajio porez jer on može smatrati da ta utaja nema veze s nemoralom nego da se danas to smatra junačkim činom prevariti državu i njezin sustav. Neki od faktora koji objašnjavaju ispunjavanje porezne obveze i pogled na moral poreznog obveznika su prilika, pravičnost, sociološke norme, osobne norme i zastrašivanje.

Često se postavlja pitanje zašto velika većina građana uredno ispunjava porezne i druge zakonske obveze. Prvi je argument u prilog toj tvrdnji vrednovanje stvari, odnosno dobara i usluga. Temelj je vrednovanja dobara i usluga u procesu isporuke i kupnje osjećaj legitimnosti. Građani, naime, u pravilu sudjeluju u poslovnima i društvenim procesima sukladno zakonima i drugim pravilima, jer druge alternative nemaju, osim da završe izvan „zakonskih granica“ i osjete rizik sankcija. Polazište su zakonita ponašanja velike većine građana (obveznika) i u moralu, jer ispunjavaju poslovne i društvene obveze sukladno osobnim stajalištima o pravdi, odnosno pravičnosti, i nepravdi.⁵⁵

⁵³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 256.

⁵⁴ Mahović-Komljenović M. (2009.); Informacijski sustav i porezna evazija-uloga menadžera podataka, Zagreb, str. 182.

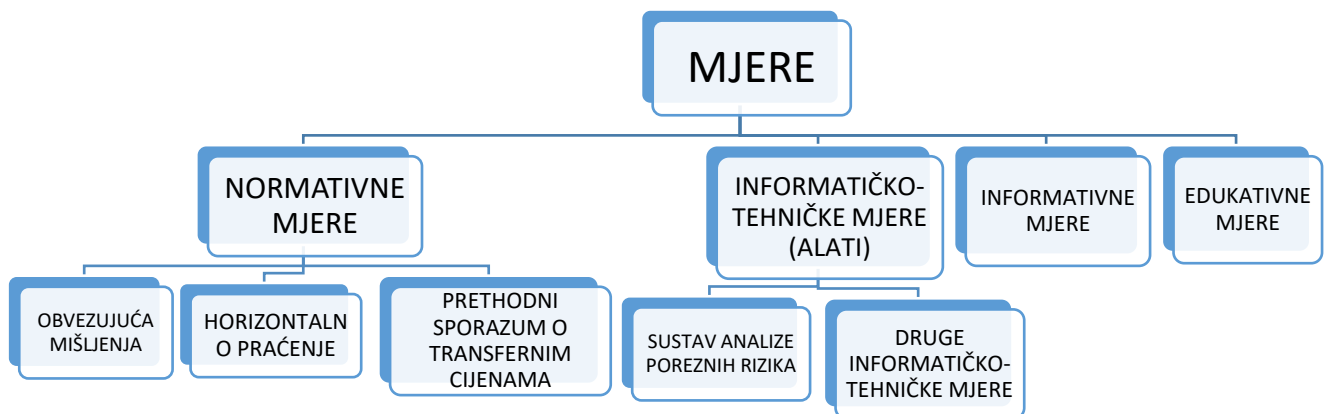
⁵⁵ Aleksandar Vranko: Sprečavanje porezne utaje i izbjegavanje plaćanja poreza, Institut za javne financije, Porezni vjesnik 7— 8/2015.

Kako bi se porezna utaja spriječila, najbitnije je kombinirati navedene mjere te se one trebaju prilagoditi realnom ekonomskom, fiskalnom i sociološkom stanju neke države. Kombinacijom ovih mjera govori se o svojevrsnom okviru i strategiji za suzbijanje izbjegavanja plaćanja te utaje poreza.

14. ODABIR MJERA

Velika većina poreznih obveznika zbog neinformiranosti poreznog sustava odluči pronaći metode kojima će umanjiti ili potpuno ukloniti plaćanje poreza. Urednim poreznim obveznicima treba olakšati ispunjavanje njihovih poreznih obveza te koristiti preventivne mjere ako nisu dovoljno informirani ili nemaju dovoljno znanja za pravilno i zakonito podmirivanje svojih poreznih obveza.

U Republici Hrvatskoj se provode normativne, informatičko-tehničke mjere, informativne mjere, edukativne.

Shema 1. prikaz mjera sprječavanja porezne utaje

14.1. Normativne mjere

U normativne mjere ubrajamo: obvezujuća mišljenja, horizontalno praćenje, prethodni sporazum o transfernim cijenama.

14.2. Obvezujuće mišljenje

U hrvatskom sustavu uvedeno je nekoliko normativnih mjera koje se smatraju preventivnim za smanjenje porezne utaje. Jedna od njih su obvezujuća mišljenja. Porezna uprava je nadležna za donošenje obvezujućih mišljenja na zahtjev poreznog obveznika. Doneseno obvezujuće mišljenje obvezuje primjenu samo Porezne uprave, a ne i poreznog obveznika na čiji je zahtjev mišljenje izdano.

Obvezujuća mišljenja izdaju se o poreznom tretmanu budućih i namjeravanih transakcija, odnosno poslovnih događaja i djelatnosti poreznog obveznika. Ali, i nadalje je moguće zatražiti

mišljenje o pojedinom poreznom tretmanu koji se odnosi na ranije porezne događaje, s obzirom na to da Porezna uprava daje stručna mišljenja i objašnjenja u pojedinačnim predmetima o primjeni propisa iz djelokruga Porezne uprave.⁵⁶

Zahtjev za izdavanje obvezujućeg mišljenja može podnijeti porezni obveznik rezident ili nerezident odnosno njegov opunomoćenik ili porezni savjetnik. Osim navedenih, zahtjev mogu podnijeti i fizička ili pravna osoba koja još nije stekla status poreznog obveznika ili još nije izvršila registraciju obavljanja djelatnosti prema posebnim propisima odnosno njihov opunomoćenik ili porezni savjetnik. Prilikom određenja ovlaštenika vodilo se računa da i osobe koje u Republici Hrvatskoj tek namjeravaju ulagati mogu zatražiti i saznati kakav će biti porezni tretman namjeravane transakcije, događaja ili djelatnosti.

Porezna uprava odbacit će zahtjev za izdavanje obvezujućeg mišljenja ako se postavljena pitanja odnose na prošle događaje ili transakcije koje su već provedene. Zahtjev će se odbaciti i ako se zatraženo mišljenje odnosi na poslovanje koje je u postupku nadzora ili se o tome možda već vodi sudski postupak. Porezni obveznik dužan je priložiti izjavu o tome je li u tijeku postupak odlučivanja u povodu pravnih lijekova ili sudski postupak u kojemu on sudjeluje kao stranka, a koji je vezan uz pitanja postavljena u zahtjevu. Ako je potrebno, Porezna uprava može pozvati poreznog obveznika da dodatno usmeno obrazloži postavljena pitanja. Rok za izdavanje obvezujućeg mišljenja je devedeset dana.⁵⁷

14.3. Horizontalno praćenje poreznog obveznika

Horizontalno praćenje je normativna mjera preventivnog karaktera. Horizontalno praćenje znači da se porezna administracija može osloniti odnosno pouzdati u dragovoljnost poreznog obveznika u cilju pravilnog ispunjavanja njegovih poreznih obveza. Porezni obveznik treba pokazati (dokazati) da je s poreznog motrišta „pod kontrolom“. To znači da porezni obveznik treba informirati poreznu administraciju, i to u početnoj (ranoj) fazi, o svojim poreznim rizicima, osiguravajući pravovremene i točne činjenice i okolnosti. Zauzvrat, porezna administracija će osigurati pouzdanost poreznom obvezniku u svezi s njegovom poreznom pozicijom i to u pravilu kratkom obavijesti.⁵⁸

Horizontalno praćenje se temelji na međusobnom povjerenju poreznih vlasti i poreznih obveznika. Taj „poseban status“ se mora temeljiti na načelima transparentnosti, postupanja u dobroj vjeri, međusobnom razumijevanju te uzajamnom povjerenju između poreznog obveznika i Porezne uprave u smislu međusobnih očekivanja i preuzimanja odgovornosti za rizike. Takav način suradnje omogućava umanjivanje poreznih rizika te tako potiče porezne obveznike na dobrovoljno ispunjavanje poreznih obveza sukladno poreznim propisima.

Poseban status mogu steći porezni obveznici koji ispunjavaju sljedeće uvjete:

- ako su im za zadnje tri godine izdana revizorska mišljenja bez rezerve
- ako imaju uspostavljen sustav unutarnje kontrole

⁵⁶ K. Cipek, Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol.55., no.1, 2018, str.251.-263.

⁵⁷ <https://lidermedia.hr/sto-i-kako/pravna-sigurnost-poduzetnika-zasto-traziti-i-kako-dobiti-obvezujuce-misljenje-porezne-uprave-137921> pristupljeno dana 12.04.2023.

⁵⁸ Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 255.

- ako će se obvezati da će obavještavati Poreznu upravu o svim poslovnim odlukama iz kojih bi mogli proizlaziti porezni rizici
- ako članovi uprave u zadnje tri godine nisu pravomoćno osuđeni zbog kaznenog djela
- ako se iz podataka kojima raspolaže Porezna uprava može očekivati da će porezni obveznik ispunjavati porezne obveze iz posebnog statusa⁵⁹.

Kako bi horizontalno praćenje bilo što učinkovitije porezni obveznik i Porezna uprava nakon svih ispunjenih uvjeta sklapaju Sporazum. Njime se utvrđuju sva prava i obveze poreznog obveznika i Porezne uprave. Neke od obveza koje porezni obveznik mora ispunjavati Sporazumom su pravovremeno podnošenje poreznih prijava i izvješća, pravovremeno podmirenje porezne obveze, a Porezna uprava zauzvrat pruža savjete, ima konzultacije s poreznim obveznikom te obrađuje porezne prijave u što kraćem roku. Bitno je naglasiti kako se u razdoblju trajanja posebnog statusa dobrovoljnog ispunjavanja poreznih obveza dodijeljenom poreznom obvezniku ne pokreću postupci poreznog nadzora.

14.4. Prethodni sporazum o transfernim cijenama

Prethodni sporazum o transfernim cijenama, prema propisima koji uređuju oporezivanje dobiti u Republici Hrvatskoj, jest sporazum između poreznog obveznika i Porezne uprave te poreznih tijela drugih država u kojima su povezane osobe rezidenti ili posluju preko poslovne jedinice, kojim se za transakcije između povezanih osoba, prije nego što su započele, utvrđuje odgovarajući skup kriterija kao što su metode, usporednice, odgovarajuća usklađivanja ili ključne pretpostavke u vezi s budućim događajima, da bi se odredile transferne cijene za te transakcije tijekom određenog vremenskog razdoblja.⁶⁰

Ciljevi sklapanja sporazuma odnose se na minimiziranje poreznih rizika pri planiranju kompleksnih transakcija koje su materijalno značajne u planiranju poslovanja s povezanim društvima, rješavanje pitanja transfernih cijena na partnerskoj osnovi s Poreznom upravom. Troškove sklapanja sporazuma snosi porezni obveznik.

Sporazum se može sklopiti kao:

- jednostrani Sporazum između poreznog obveznika i Porezne uprave ili
- dvostrani ili mnogostrani Sporazum između poreznog obveznika i Porezne uprave te povezanih osoba poreznog obveznika i poreznih tijela drugih država u kojima su povezane osobe rezidenti⁶¹.

Sporazum je namijenjen obveznicima poreza na dobit, koji imaju povezane osobe u Republici Hrvatskoj ili inozemstvu (sudjeluju izravno ili neizravno u upravi, nadzoru ili kapitalu druge osobe, ili iste osobe sudjeluju izravno ili neizravno u upravi, nadzoru ili kapitalu društva), s kojima će provoditi određene transakcije (primjerice, pružati usluge konzaltinga, savjetovanja, sklapati ugovore o licencijama, prodavati sirovine i gotove proizvode, trgovati vrijednosnim papirima, potpisati ugovore o sudjelovanju u troškovima i sl.) te će se pojaviti sumnja hoće li se provoditi predviđene transakcije u skladu s načelom nepristrane transakcije, odnosno hoće li se uspostaviti takvi poslovni odnosi koji odgovaraju usporedivim poslovnim odnosima između

⁵⁹ <https://www.teb.hr/novosti/2016/kako-steci-poseban-porezni-status/> pristupljeno dana 12. 04. 2023.

⁶⁰ Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 257.

⁶¹ <https://www2.deloitte.com/hr/hr/pages/tax/articles/tax-alert-2017-may.html> pristupljeno dana 12. 04.

tog poreznog obveznika i drugog, nepovezanog društva na istom tržištu ili između dva ili više usporedivih, nepovezanih društava na istom ili usporedivom tržištu primjenom odgovarajućih metoda za utvrđivanje transfernih cijena.⁶²

Sporazum je uveden u hrvatski sustav kako bi što učinkovitije rješavali probleme s transfernim cijenama te zato služe kao zamjena za klasične administrativne, sudske, i ugovorne mehanizme te je sporazum najkorisniji kada klasični mehanizmi zakažu ili ih je teško primijeniti zbog velike složenosti. Pomoću sporazuma se očekuje da će se postići predvidljiv rezultat, odnosno da će se neutralizirati porezni rizici i da će se uspjeti osigurati pravna sigurnost za poreznog obveznika u konkretnom poslovnom događaju.

Porezna uprava se sporazumom obvezuje da neće tijekom trajanja Sporazuma zahtijevati usklađivanje transfernih cijena toliko dugo dok porezni obveznik poštuje uvjete iz Sporazuma.

14.5. Informatičko-tehničke mjere (alati)

Informatičko-tehničke mjere se dijele na sustav analize poreznih rizika i ostale informatičko-tehničke mjere. Veliki napredak se bilježi u informatičko-tehničkom smislu. Cijeli porezni sustav se digitalizirao i ubrzao kako bi poreznim obveznicima i djelatnicima bilo što lakše surađivati u svim područjima. Od same prijave poreza pa do dobivanja potrebnih informacija i saznanja koja su potrebna strankama u postupku.

14.6. Sustav analize poreznih rizika

Jedna od novijih mjera je sustav CRMS (Compliance Risk Management System). Sustav analize poreznih rizika je novo poslovno-informatičko rješenje koje omogućuje Poreznoj upravi upravljanje rizicima odnosno prepoznavanje rizičnih poreznih obveznika.

14.7. Druge informatičko-tehničke mjere

S obzirom na to da je digitalizacija zahvatila svaku sferu života građana i Porezna uprava je digitalizirala svoje usluge. Digitalizacijom Porezna uprava pruža svojim poreznim obveznicima elektroničke usluge koje omogućavaju izvršavanje poreznih obveza putem interneta. Elektroničke usluge koje su dostupne poreznim obveznicima je predaja digitalnih obrazaca, dohvat statusa poslanih obrazaca te uvid u knjigovodstvenu poreznu karticu, a sve u cilju jednostavnijeg i bržeg ispunjavanja obveza prema Poreznoj upravi.

Elektroničke usluge Porezne uprave podrazumijevaju:

- uslugu ePorezna
- uslugu eGrađani
- dostavu određenih obrazaca na elektroničkom mediju.⁶³

Navedenim uslugama smanjuju se troškovi za Poreznu upravu, ali isto tako i za poreznog obveznika. Ovaj način digitalizacije omogućio je da se greške svedu na minimum jer se smatra da se tim načinom minimaliziraju pogreške. Elektroničke usluge se pokušavaju usmjeriti ka

⁶² Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 257.-258.

⁶³ Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 260.

dvosmjernoj komunikaciji između poreznih obveznika i Porezne uprave, a posebno korištenjem korisničkog pretinca kako bi komunikacija tim putem bila što brža i učinkovitija.

14.8. Informativne mjere

Kako bi porezni obveznik mogao pravovremeno plaćati porez bitno je da bude informiran o svojim poreznim obvezama. Svaka porezna utaja ne mora biti namjerna od strane poreznog obveznika, uvijek postoji mogućnost da nije znao koje obveze ima prema Poreznoj upravi. Stranica www.porezna-uprava.hr bitan je element olakšavanja pristupa informacija poreznom obvezniku jer tamo može pronaći točne i relevantne informacije o porezima. Na prethodno navedenoj stranici ažurno se objavljuju bitne informacije i promjene u Poreznoj upravi, osim toga objavljuje se i sve što bi moglo biti od velikoj značaja za poreznoj obveznika prilikom ispunjavanja svojih obveza.

Porezna uprava, sukladno zakonskim ovlastima, objavljuje na web-stranici i listu poreznih dužnika i listu neisplatitelja plaća. I to je preventivna mjera u smislu dobivanja informacija za porezne obveznike koja im može biti potrebna i od koristi u njihovim poslovnim aktivnostima. Iako se te liste mogu shvatiti i mjerama s jednom vrstom represivnih obilježja, jer se u tim slučajevima izuzima institut porezne tajne, ipak im se daje prednost u preventivnom djelovanju k ostalim urednim poreznim obveznicima.⁶⁴

Osim navedenog Porezna uprava je uvela još usluga koje mogu pomoći u sprječavanju porezne utaje. Jedna od njih je da porezni obveznik može Poreznoj upravi uputiti besplatan poziv za dobivanje informacija o primjeni poreznih propisa, a osim toga porezni obveznik može pozivom prijaviti nezakonit rad ili ako ima pritužbu na rad službenika u Poreznoj upravi i još puno toga.

S dolaskom digitalizacije Porezna uprava se modernizirala i da bi bila što dostupnija poreznim obveznicima otvorena je aplikacija pod nazivom „Pišite nam" gdje je komunikacija između poreznog obveznika i Porezne uprave slična kao i kod poziva te su mogućnosti iste samo na drukčiji način.

Pravovremena dostupnost relevantnih i razumljivih informacija od velike je važnosti za prevenciju ponašanja poreznih obveznika.

14.9. Edukativne mjere

Edukacija poreznih obveznika i službenika Porezne uprave strateški je cilj svih poreznih administracija. Porezne uprave moraju imati kontinuiranu edukaciju kao i provjeru znanja upravo kako bi svoj posao radili u skladu sa zakonima te mogli poreznim obveznicima pružiti na zakonu utemeljene informacije o njihovim pravima i obvezama (osim, naravno, davanja informacija i savjeta u svrhu poreznog planiranja). Porezna uprava ima osmišljen program e-learninga koji upravo omogućava kontinuiranu edukaciju službenika putem web-portala. Službenicima su osigurani i seminari, posebice u slučajevima izmjene zakonodavstva, novih metodologija, alata i sl. Seminari i radionice održavaju se i unutar međunarodnih institucija Europske unije, OECD-a, Fiscalis programa, IOTA-e i druge.⁶⁵

⁶⁴ Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 261.

⁶⁵ Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije

15. ZAKONSKI OKVIR POREZNE UTAJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Svaka država ima svoje propise kojim uređuje određena pravila ponašanja za njezine državljane kojih se trebaju pridržavati, a u slučaju njihovih kršenja propisuju se sankcije. Zakonski okviri kojima Republika Hrvatska želi smanjiti utaju poreza su Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, Opći porezni zakon, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22, Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22 i Pojedinačni porezni zakoni (Zakon o porezu na dohodak NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, Zakon o porezu na dobit NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22 itd.).

15.1. Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sklapaju se između država kako ne bi došlo do dvostrukog oporezivanja. Do dvostrukog oporezivanja može doći prilikom međunarodnih transakcija ili događaja u kojima svaka država oporezuje istu dobit/dohodak ili imovinu. Svaki sporazum točno navodi koji su porezi u zemljama potpisnicama predmet sporazuma te se definira koja država potpisnica ima pravo oporezivanja, kako se raspodjeljuju porezi ili koliki je najviši iznos oporezivanja. Prema zadnjim podacima, Republika Hrvatska ima u primjeni ugovore sa 66 zemalja.

15.2. Kazneni zakon

Porezni sustav svake države, pa tako i Republike Hrvatske, nije trajan ni vječan. Svaki porezni sustav podložan je manjim ili većim promjenama, s tim da se novim zakonskim rješenjima u pravilu nastoji postići što veća efikasnost i jednostavnost ubiranja poreza.

15.3. Opći porezni zakon

Ovaj zakon uređuje odnos između poreznih obveznika i poreznih tijela koja primjenjuju propise o porezima i drugim javni davanjima, ako posebnim zakonima o pojedinim vrstama poreza i drugim javnim davanjima nije uređeno drugačije i predstavlja zajedničku osnovu poreznog sustava.⁶⁶

Opći porezni zakon svojim odredbama navodi koja prava i obveze imaju sudionici u poreznopravnom odnosu za neplaćeni ili manje plaćeni porez te počinjenje ili sudjelovanje u kaznenom djelu utaje poreza: odgovornost zastupanih osoba, odgovornost zastupnika, odgovornost za neplaćanje poreza po odbitku, odgovornost za vjerodostojnost poslovnih knjiga, odgovornost poreznog jamca. Posebno se i navodi koja je odgovornost utajivača poreza i pomagača.

15.4. Pojedinačni porezni zakoni

Kako bi propisi, odnosno obveze i prava u poreznopravnom odnosu što jasnije definirana svaki porez u Republici Hrvatskoj propisan je posebnim zakonom. Osim što pojedinačni porezni zakoni propisuju prava i obveze isto tako sadržavaju i kaznene odredbe za određene oblike

Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018 str 262.

⁶⁶ Opći porezni zakon, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22, čl 1.

porezne utaje. U pojedinačne porezne zakone se ne ubrajaju samo oni koji opisuju određenu vrstu poreza nego i oni u kojima se regulira bilo kakav poreznopravni odnos.

16. POREZNI NADZOR

Kako bi mjere sprečavanja porezne utaje bile što djelotvornije svaka država postavlja nadzorne organe i službenike u rad kako bi se svaka mjera provodila na ispravan način. U slučaju kada dođe do utaje poreza u Republici Hrvatskoj angažiraju se nadzorna tijela poput Hrvatske narodne banke, Financijskog inspektorata i Porezne uprave. Cilj nadzornih tijela je da putem oštih mjera uklone pokušaje utaje poreza, a u slučaju da dođe do utaje poreza, kažnjavaju takva djelovanja.

Porezni nadzor zajedno provode službenici Porezne i Carinske uprave radi utvrđivanja činjenica bitnih za oporezivanje neposredno kod poreznih obveznika i drugih osoba. U poreznom nadzoru sudjeluje Porezna uprava i porezni obveznici, a provode ga porezni revizori, porezni inspektori i drugi državni službenici ovlašteni za njegovu provedbu.

Porezni nadzor obuhvaća provjeru jedne ili više vrsta poreza te svih činjenica bitnih za oporezivanje, knjigovodstvenih isprava i evidencija, poslovnih događaja i svih drugih podataka, evidencija i isprava bitnih za oporezivanje.⁶⁷

16.1. Hrvatska narodna banka (HNB)

Hrvatska narodna banka je središnja banka u Republici Hrvatskoj. Njezin glavni cilj je ostvariti stabilnost cijena, a u obavljanju svojih poslova je samostalna i odgovorna Saboru Republike Hrvatske. Nastoji ostvariti što bolju stabilnost, gospodarski rast te nisku stopu inflacije. Hrvatska narodna banka predstavlja jednu od vodećih institucija u borbi protiv porezne utaje u Republici Hrvatskoj. Hrvatska narodna banka nadzire provedbu Zakona kod kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i institucija za elektronički novac.

Jedan od načina kojim se HNB bori protiv porezne evazije i pranja novca je pomoću sporazuma o suradnji i razumijevanju. Hrvatska narodna banka je sklopila Sporazum o suradnji sa HANF-om (Hrvatskom agencijom za nadzor financijskih usluga) zbog velikog broja usluga koje banke pružaju svojim strankama gdje se pomoću tog sporazuma uređuje međusobna suradnja u nadzoru takvih institucija. HANFA i HNB usklađuju svoje djelovanje preko Operativnog odbora za nadzor financijskih usluga. Suradnja između navedenih tijela vidljiva je unutar nadzora, razmjene informacija koja je kontinuirana, izdavanju odobrenja i suglasnosti, te donošenju zakonskih propisa. Uz pomoć raznih institucije HANFA i HNB pronalaze najbolja rješenja za suzbijanje pranja novca.

16.2. Financijski inspektorat

Financijski inspektorat obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na međunarodnu suradnju i kontakt s međunarodnim organizacijama iz svog područja djelovanja, sudjeluje u radu odgovarajućih međunarodnih organizacija, radnih skupina i odbora, obavlja poslove i aktivnosti iz svog djelokruga oko priprema za pridruživanje Republike Hrvatske Europskoj uniji, analizira i sudjeluje u harmoniziranju financijskog zakonodavstva i zakonodavstva o sprječavanju pranja novca Republika Hrvatska sa zakonodavstvom EU, razmjenjuje podatke sa srodnim inozemnim službama i slično.

⁶⁷ Opći porezni zakon, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22, čl. 118.

Kako bi financijski inspektorat spriječio pranje novca i financiranje terorizma on nadzire provedbu mjera, radnji i postupaka za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma koje su propisane Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma i propisima donesenima na temelju toga Zakona.

Financijski inspektorat nadzire provedbu Zakona, kao primarni nadzornik, u sektoru profesionalnih djelatnosti (odvjetnici, javni bilježnici, vanjski računovođe, revizori i porezni savjetnici) te u sektoru tzv. nebankovnih financijskih institucija (mjenjača, pružatelja usluga prijenosa novca i dr.).

16.3. Porezna uprava

Porezna uprava je jedinstvena i samostalna upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija čija je temeljna zadaća primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanju doprinosa. Ministarstvo financija odgovorno je za pripremu i provođenje vladine fiskalne politike.⁶⁸

Svojim djelovanjem Ministarstvo financija treba pridonositi stabilnom rastu gospodarstva, povećanju prosperiteta te kvalitete života i zaposlenosti za sve hrvatske građane. Jedan od najvažnijih poslova Ministarstva je priprema državnog proračuna, te upravljanje proračunskim prihodima i rashodima, odnosno novcem poreznih obveznika.⁶⁹

Poslovi Porezne uprave su:

1. prikupljanje, evidentiranje, obrada i provjera podataka bitnih za utvrđivanje porezne osnovice i naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
2. uspostava i razvijanje sustava servisa te informiranje i edukacija poreznih obveznika radi lakšeg ostvarivanja prava i ispunjenja obveza
3. izrada obvezujućih mišljenja
4. sklapanje sporazuma o transfernim cijenama i sporazuma o dobrovoljnom ispunjavanju poreznih obveza
5. utvrđivanje poreznih obveza, doprinosa i drugih javnih davanja
6. organiziranje, praćenje i kontrola naplate poreza, doprinosa i drugih javnih davanja
7. nadzor poslovanja poreznih obveznika u primjeni propisa iz nadležnosti Porezne uprave
8. suzbijanje poreznih prijevara
9. vođenje prekršajnog postupka
10. analiza podataka o obračunanim i naplaćenim porezima, doprinosima i drugim javnim davanjima i planiranje poreznih prihoda
11. naplata i ovrha poreza, doprinosa i drugih javnih davanja

⁶⁸ <https://mfin.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-2507/ustrojstvo-84/porezna-uprava-145/145> pristupljeno dana 29.03.2023.

12. praćenje i analiza primjene poreznih propisa i poreznih sustava u državama članicama Europske unije i sudjelovanje u radu institucija Europske unije
13. prikupljanje i obrada podataka putem jedinstvenog informacijskog sustava
14. predlaganje unaprjeđenja poreznog sustava i porezne politike
15. međuinstitucionalna suradnja s javnopravnim tijelima koja vode službene evidencije.⁷⁰

U slučajevima kada netko od sugrađana želi prijaviti porezni prekršaj kao što je neizdavanje i neispravan račun, neprijavlivanje najma i zakupa stambenog ili poslovnog prostora, prekršaji u području PDV-a, doprinosa, dohotka, dobiti, nekretnina, lokalnih poreza i sl., rada bez odobrenja, neprijavljenih djelatnika, neisplate plaća, na stranici Porezne uprave se nalazi broj (0800-10-01) na koji se mogu javiti. Prilikom prijave potrebno je navesti OIB prekršitelja ili naziv/ime i prezime prekršitelja, kao i adresu poslovnog prostora u kojemu se porezni prekršaj dogodio.

Porezna uprava nadzire provedbu Zakona kod priređivača igara na sreću. Porezna uprava također provjerava poštuju li domaće pravne i fizičke osobe koje obavljaju registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj propisano ograničenje naplate u gotovini u vrijednosti od 10.000,00 EUR i većoj. Porezna uprava nadzire i provedbu Zakona vezano za Registar stvarnih vlasnika, odnosno utvrđuje raspoložu li pravni subjekti i upravitelji trusta te s trustom izjednačeni subjekti stranoga prava točnim i potpunim podacima o svom stvarnom vlasniku i jesu li na način i u rokovima propisanim Pravilnikom o Registru stvarnih vlasnika upisali točne i potpune podatke u Registar.

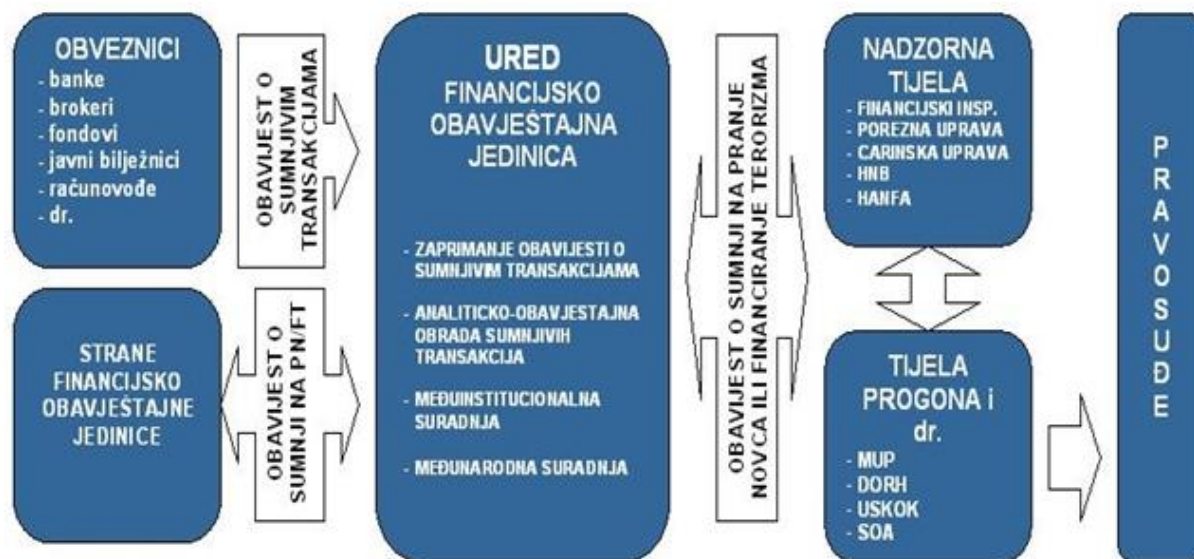
⁷⁰ <https://mfin.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-2507/ustrojstvo-84/porezna-uprava-145/145> pristupljeno dana 18.04.2023.

17. URED ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Pranje novca predstavlja ilegalnu radnju gdje je glavni cilj prikriti pravi izvor novca ili imovine za koju se sumnja da je pribavljena na nezakonit način u tuzemstvu ili inozemstvu te se na taj način pojavljuje i porezna utaja. Postoje razni načini na koji će se ta radnja obaviti, a razvojem tehnologije to djelovanje je olakšano putem e-bankinga. Pranje novca je zapravo proces kojim se nezakonita sredstva pretvaraju u zakonita, a osobe koje se bave takvim ilegalnim aktivnostima žele povećati svoje prihode i utajiti sva ilegalno stečena sredstva.

Pranjem novca smatra se:

1. zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitog podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe
2. skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti
3. stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili
4. sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganje počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje aktivnosti navedene u točkama 1., 2., 3., ovoga stavka⁷¹

Shema 2.⁷² prikazuje odnos Ureda za sprječavanje pranja novca s ostalim institucijama, odnosno tko su obveznici izvještavanja o sumnjivim transakcijama. Sustav sprječavanja pranja novca nije u nadležnosti samo jedne institucije, nego je to sustav u kojem su zakonski definirane

⁷¹ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma NN 108/17, 39/19, 151/22 čl. 3.

⁷² <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> pristupljeno dana 08.05.2023.

uloge svakog dionika i njihova međusobna interakcija i suradnja te se navedena tijela mogu podijeliti na tijela prevencije i nadzora tijela.

U tijela prevencije se ubrajaju banke, štedne banke, kreditne unije, ovlašteni mjenjači, osiguravajuća društva, priređivači igara na sreću, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, vanjski računovođe, porezni savjetnici i drugi.

Ključni elementi preventivnog sustava za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma su sljedeće mjere koje provode banke i drugi obveznici:

- dubinska analiza klijenta primjenom standarda „upoznaj svoga klijenta“ (utvrđivanje i provjeravanje identiteta stranke te utvrđivanje i provjeravanje identiteta stvarnog vlasnika stranke i dr.)
- prijava sumnjivih (gotovinskih i bezgotovinskih) transakcija Uredu od strane obveznika prije obavljanja sumnjive transakcije bez obzira na iznos, kada banke i drugi obveznici utvrde sumnju na pranje novca i financiranje terorizma bez obzira na visinu transakcije. ⁷³

Primjer sumnjivih transakcija povezane s polaganjem gotovinskih sredstava za koje se sumnja da su prihod nezakonitih aktivnosti:

- polaganje gotovine u stranoj valuti po nalogu fizičke osobe, hrvatskog državljanina koja po računu nema redovitih primanja i nema poveznica sa gospodarskim subjektima u Republici Hrvatskoj, u korist računa više fizičkih osoba bez jasne ekonomske pozadine;
- učestalo obavljanje financijskih transakcija koje uključuju prijenose, gotovinske uplate nižih iznosa (usitnjavanje) u korist većeg broja računa;
- fizički prijenos novčanih sredstava bez prijave nadležnim carinskim tijelima. ⁷⁴

⁷³ <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> pristupljeno dana 08.05.2023.

⁷⁴ Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca (Financijsko obavještajna jedinica), Tipologije pranja novca (Primjeri iz tuzemne i inozemne prakse, str. 34

18. EUROPSKI PARLAMENT I UTAJA POREZA

Nakon što je Europski parlament napravio detaljnu analizu podataka o financijskom kriminalu, utaji poreza i izbjegavanju plaćanja poreza te nakon analize, navodi zaključke o promjenama koje bi se trebale provesti kako bi se smanjila utaja poreza. Europski parlament smatra da trenutna porezna pravila ne drže korak sa sve većom brzinom rasta gospodarstva. Najveći problem zbog kojeg se pojavljuje utaja poreza je da su međunarodna i nacionalna porezna pravila zastarjela te su bila namijenjena za porezno razdoblje 20. stoljeća te da se nisu prilagodila novim gospodarskim, socijalnim i tehnološkim izazovima 21. stoljeća. Europski parlament smatra da sve institucije EU-a i države članice moraju uložiti napore da građanima objasne što je napravljeno u području oporezivanja i koje su mjere poduzete kako bi se odgovorilo na postojeće probleme i zakonske rupe. Velik značaj se pridaje pravednosti u oporezivanju i odlučnoj borbi protiv poreznih prijevara utaje poreza, agresivnog poreznog planiranja i pranja novca. Želeći time oblikovati pravednije društvo i snažnije gospodarstvo braneći pritom društveni ugovor i vladavinu prava jer porezni sustav koji je pravedan i učinkovit ključan je za rješavanje nejednakosti.

Porezne prijevare, utaje poreza, izbjegavanje plaćanja poreza i agresivno porezno planiranje (ATP) u očima Europskog parlamenta podsjećaju da:

- se borba protiv utaje poreza i poreznih prijevara odnosi na nezakonite radnje, dok se borba protiv izbjegavanja plaćanja poreza usmjerava na situacije u kojima se iskorištavaju rupe u zakonima ili koje su a priori u granicama zakona, osim ako ih porezno tijelo ili konačno sud ne proglase nezakonitima;

- poboljšavanje prikupljanja poreza u državama EU-a može vjerojatno smanjiti kriminal povezan s utajom poreza i povezanim pranjem novca;

- se pojam agresivno porezno planiranje odnosi na osmišljavanje poreznog dizajna kojim će se porezne obveze smanjiti iskorištavanjem tehničkih obilježja poreznog sustava ili odabiranjem između dvaju ili više poreznih sustava, što je protivno duhu prava.⁷⁵

18.1. Kvantitativna procjena

Bitno je istaknuti da porezna prijevarena, porezna utaja i agresivno porezno planiranje dovode do velikih gubitaka resursa za nacionalne proračune i proračune Europske unije. Europski parlament naglašava veliko „žaljenje“ zbog nedostatka pouzdanih i nepristranih statističkih podataka o razmjerima porezne utaje i izbjegavanja plaćanja poreza i uz to naglašava važnost razvijanja odgovarajućih transparentnih metodologija za kvantificiranje razmjera tih pojava, kao i njihova učinka na javne financije, gospodarske aktivnosti i javna ulaganja zemalja.

18.2. Rizici povezane s gotovinskim transakcijama

Europska unija naglašava da gotovinske transakcije, unatoč njihovim pogodnostima, kao što su pristupačnost i brzina, i dalje predstavljaju vrlo visoki rizik u smislu pranja novca i utaje poreza. Uključujući prijevare u vezi s PDV-om napominje da su u nekim državama članicama već uvedena ograničenja za gotovinska plaćanja.

⁷⁵ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0170_HR.html pristupljeno dana 10.05.2023.

Europski parlament napominje da zbog rascjepkanosti i različite prirode tih mjera može doći do narušavanja pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta. Poziva Komisiju da pripremi prijedlog o ograničenjima na gotovinska plaćanja na europskoj razini, uz istodobno zadržavanje gotovine kao sredstva plaćanja. Osim navedenog, napominje da euronovčanice u velikim apoenima predstavljaju veći rizik u smislu pranja novca te pozdravlja činjenicu da je Europska središnja banka (ESB) 2016. najavila da više neće izdavati nove novčanice od 500 EUR (iako postojeće zalihe ostaju zakonsko sredstvo plaćanja).⁷⁶

⁷⁶ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0170_HR.html pristupljeno dana 26.04.2023.

19. MEĐUNARODNE INSTITUCIJE U BORBI PROTIV POREZNE UTAJE

U ovom dijelu bit će navedene institucije u borbi protiv međunarodne porezne utaje te kojim mjerama i načinima se one bore. Institucije koje se bore protiv porezne utaje na međunarodnoj razini su MMF (Međunarodni monetarni fond), skupine G20 i OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj).

19.1. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (MMF) specijalizirana je agencija u sklopu Ujedinjenih naroda osnovana 1945. godine na temelju dogovora iz Bretton Woodsa, s ciljem osiguranja stabilnosti međunarodnoga monetarnog i financijskog sustava te sustava međunarodnih plaćanja. Sjedište mu je u Washingtonu D. C., a ima 190 država članica (kneževina Andora postala je članicom MMF-a 16. listopada 2020. godine).⁷⁷ Osnovan je s ciljem promoviranja međunarodne monetarne suradnje, sigurne razmjene i pouzdanih dogovora o razmjeni, a sve to iz razloga kako bi se poticao ekonomski rast i povećanje zaposlenosti.

Međunarodni monetarni fond navodi da bi pravila oporezivanja trebala biti reformirana u smislu smanjivanja odnosno da se smanji vidljiva nepravilnost s kojima se suočavaju zemlje s niskim prihodima kada se uzmu u obzir pravila oporezivanja. Osim navedenog, zalaže se za ideju da se porez plaća u zemlji gdje se odvija poslovanje, a ne u mjestima gdje se dobit prebacuje u mjesta s niskom ili nikakvom poreznom stopom.

Ciljevi osnivanja Međunarodnog monetarnog fonda prema odredbama Statuta:

- unapređenje međunarodne monetarne suradnje putem stalne institucije koja pruža tehničke mogućnosti za konzultacije i suradnju država na rješavanju međunarodnih monetarnih problema,
- potpomaganje ekspanzije i ravnomjernog rasta međunarodne trgovine i na taj način doprinosi razvoju i održavanju visokog stupnja zaposlenosti i ostalih proizvodnih čimbenika,
- unapređenje stabilnosti tečajeva, održavanje pravilnih intervalutarnih odnosa između zemalja članica i sprječavanja njihovog umjetnog rušenja,
- pomaganje uvođenja multilateralnog sustava plaćanja u odnosu na tekuće transakcije između zemalja članica,
- pružanje pomoći zemljama članicama putem raspoloživih sredstava, kako bi mogle lakše otkloniti poremećaje u bilanci plaćanja, bez upotrebe mjera koje ometaju razvoj u zemlji ili inozemstvu,
- smanjenje trajanja i stupnja neravnoteže u bilanci plaćanja zemalja članica.⁷⁸

Navedeni ciljevi uspostavljeni su jer su porezne prijevare i izbjegavanje dosegnule ogromnu razinu nepodnošljivosti za porezne sustave. Globalizacije je učinila svoje, a digitalizacija ekonomije i razvoj tehnologije dodatno su osnažili tržište za djelovanje porezne utaje. S obzirom da je jako teško naći rješenje u individualnim postupcima zemalja jer je taj problem na globalnoj razini te ga se pokušava i riješiti globalno. Navedene probleme i provedba

⁷⁷ <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/medunarodni-monetarni-fond> pristupljeno dana 27.04.2023.

⁷⁸ [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/M/Medunarodni-monetarni-fond-\(mmf\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/M/Medunarodni-monetarni-fond-(mmf)) pristupljeno dana 27.04.2023.

navedenih ciljeva je održiva i izvediva jedino uz multilateralne mjere i pristup na globalnoj razini.

19.2. MJERE G-20

G-20 ili engl. Group of Twenty (G-20) Finance Ministers and Central Bank Governors (hrv. Skupina od dvadeset ministara financija i guvernera središnjih banaka) je neformalni forum koji okuplja ministre financija i guvernera središnjih banaka 20 ekonomija: 19 (od 25) najrazvijenijih nacionalnih ekonomija i Europsku uniju kao posebnu cjelinu. Mandat G-20 je promidžba otvorene i konstruktivne rasprave među razvijenim zemljama i zemljama čije je tržište u nastajanju (engl. emerging-markets countries) o ključnim temama vezanim za globalnu ekonomsku stabilnost. Doprinoseći jačanju međunarodnih financijskih struktura i pružajući priliku za dijalog nacionalnim politikama, međunarodnoj suradnji i međunarodnim financijski institucijama, G-20 pomaže podržati rast i razvoj u čitavom svijetu.⁷⁹

Na jednom od sastanaka u Londonu 2009. godine predstavnici država i vlada zemalja G-20 su najavili kako će doći kraj bankovnim tajnama te da će poduzeti mjere protiv poreznih rajeva. Osim navedenog, sastanak je održan i u Sankt Petersburgu 2013. godine gdje bi razmjena informacija koje su vezane za porezne obveze trebale biti predstavljene kao uobičajen standard. Ova obavijest je dala neku vrstu nade jer je glavni cilj da i ostale zemlje reguliraju odluke za automatsku razmjenu podataka. U protivnom ako sve zemlje ne reguliraju propise o automatskoj razmjeni poreznih podataka, razmjena podataka između zemalja koje to imaju regulirano neće biti dovoljna kako bi se spriječila porezna utaja.

19.3. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. Organisation for Economic Cooperation and Development, akronim OECD), međunarodna organizacija osnovana 1961. radi poticanja ekonomskog razvoja i svjetske trgovine, sa sjedištem u Parizu. Preteča OECD-a bila je Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEEC), koja je osnovana 1948. na poticaj SAD-a, a osnovni joj je zadatak bio koordiniranje Marshallova plana za obnovu europskoga gospodarstva. U skladu sa svojim ciljevima (najveći mogući ekonomski razvoj i zaposlenost te rast životnoga standarda u zemljama članicama, uz istodobnu financijsku stabilnost) OECD se zauzima za liberalizaciju međunarodne trgovine i slobodan protok kapitala. Iako OECD ima uglavnom savjetodavnu ulogu, njegov je utjecaj velik. Svoj program provodi putem konferencija, seminara i velikoga broja publikacija, te kontaktima i suradnjom s mnogobrojnim državnim i međunarodnim agencijama poput Međunarodnoga monetarnog fonda (MMF) ili Općega sporazuma o carinama i trgovini (GATT). OECD godišnje tiska više od 10 000 stranica teksta o općoj statistici, poljoprivredi, znanstvenom istraživanju, tržištu kapitala, porezima, energetici, ekologiji, obrazovanju itd.⁸⁰

Pregled OECD-a identificira 11 preporuka ili prioriternih područja za reformu koja bi trebala pridonijeti poboljšanju prakse u vezi vlasništva i korporativnog upravljanja u državnim poduzećima u Republici Hrvatskoj. Ključne preporuke, između ostalog, uključuju jačanje funkcije državnog vlasništva (posebno uspostavljanjem tijela za koordinaciju vlasništva); poboljšanje transparentnosti i javne objave, kao i jačanje autonomije i neovisnosti nadzornog

⁷⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/G-20> pristupljeno dana 27.04.2023.

⁸⁰ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45468> pristupljeno dana 09.05.2023.

odbora. Zbog trenutno fragmentiranog pravnog i regulatornog okvira koji uređuje upravljanje državnim poduzećima u Republici Hrvatskoj, OECD također preporučuje objedinjavanje postojeće regulative u jedan sveobuhvatan zakon o državnim poduzećima. Republika Hrvatska smatra da Pregled OECD-a predstavlja sveobuhvatan, a time i najvrjedniji pregled trenutnog okvira korporativnog upravljanja. U pogledu preporuka iz Pregleda, Republika Hrvatska je predana provođenju daljnjih reformi koje su navedene u Pregledu OECD-a. Kako se vlasnička prava trenutno ostvaruju između mnogih vlasničkih subjekata, razumljivo je da će biti potrebne sveobuhvatne reforme (uključujući kroz izradu novog zakona) koje bi trebale utjecati na cjelokupnu državnu upravu.⁸¹

⁸¹ <https://www.oecd.org/corporate/soe-review-croatia.htm> pristupljeno dana 19.06.2023.

20. ZAKLJUČAK

Porezi su najizdašniji i najvažniji prihodi svake suvremene države koja ih nameće svojim građanima. Fiskalna politika države jedna je od vodećih politika neke države, a porezi su dio fiskalne politike. Porezi se definiraju na različite načine, a najbitnije je istaknuti kako je riječ o instrumentima prikupljanja sredstava u državni proračun. Bitna karakteristika je da se porezi dalje usmjeravaju u financiranje javnih rashoda.

Porezi s ekonomskog gledišta donose niz prednosti, no poreznim obveznicima oni predstavljaju trošak, odnosno gubitak dijela prihoda. Zbog toga porezni obveznici podliježu izbjegavanju plaćanja poreza i utaji poreza. Navedene radnje donose državi velike gubitke prihoda i niz ekonomskih te pravnih problema. Porezni obveznici pronalaze razne načine izbjegavanja plaćanja porezne obveze i utaje poreza. Kako bi se fiskalna politika što bolje provodila svaka država prema svojim potrebama i mogućnostima propisuje mjere za sprječavanje porezne utaje. Mjere koje se primjenjuju u suzbijanju utaje poreza su institucionalne, pravne i socio-ekonomske.

U Republici Hrvatskoj u primjeni je više zakonskih odredbi kojima se želi usmjeriti porezne obveznike, a i porezne službenike na pravovremeno podmirenje poreznih obveza pridržavajući se propisanih zakona.

Radi zadovoljavanja javnih potreba porezni javni prihodi države se sve više povećavaju, stoga i otpor plaćanju poreza raste kako raste i porezno opterećenje. Međutim, suvremena država treba u vođenju porezne politike uvažavati činjenicu da rastom poreznog opterećenja rastu i prihodi, ali samo do određene „kritične točke“. Kad porezni teret nadmaši „kritičnu točku“, prihodi počnu padati.

Svaka suvremena država ustrojava tijela koja će provoditi mjere za sprječavanje porezne utaje, a u Republici Hrvatskoj to je Porezna uprava. Mjere za sprječavanje porezne utaje se provode, samo je pitanje na koga su usmjerene i primjenjuju li se pravodobno.

Države međusobno sklapaju sporazume i ugovore o međusobnoj razmjeni podataka u cilju sprječavanja porezne utaje. U međunarodne institucije u borbi protiv porezne utaje ubrajamo međunarodni monetarni fond, skupinu od dvadeset ministara financija i guvernera središnjih banaka i organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj.

Često se pojmovi porezne utaje i izbjegavanje plaćanja poreza smatraju jednakima. Bitna je razlika u tome što je porezna utaja nezakonita, a izbjegavanje plaćanja poreza može biti zakonito i nezakonito. Zakonito izbjegavanje plaćanja poreza znači da je porezni obveznik pronašao „rupu“ u zakonu.

Porezni moral je najvažniji za poštivanje propisa i što je porezni moral u društvu veći to su utaje poreza manje. Suvremene porezne uprave stavljaju naglasak na važnost podizanja poreznog morala tako da potiču dobrovoljno ispunjavanje poreznih obveza što znači da Poreznim upravama više nije cilj samo prikupljanje poreznih prihoda.

LITERATURA:

Knjige:

1. S. Radulović, S. Radulović, Veća dobit manji porez, R.S. Bonum i.t.i.r.u. d.o.o., Pula, 2019.
2. B. Jelčić, Porezi Opći dio, Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb, 2011.
3. D. Petričić. Hrvatska u mreži mafije, kriminala i korupcije, Argus media d.o.o. Zagreb 2009.
4. P. Jurković, Javne financije, MASMEDIA, Zagreb, 2002.
5. B. Jelčić, Javne financije, Informator, Zagreb, 1997.
6. M. Hanžeković, Privredni sistem Jugoslavije, NN, Zagreb, 1968.

Članci:

1. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007.): „Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb
2. Nikolić, N., Financijske oaze globalnog svijeta; Ekonomska misao i praksa, Ekonomski fakultet Split, br.2 (2003), str. 256., dostupno na: FINANCIJSKE OAZE GLOBALIZIRANOG SVIJETA
3. D. Buterin, N. Blašković, E. Ribarić Aidone: Suzbijanje kružnih prijevara u cilju zaštite javnih financija Hrvatske Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 2 (2014), No. 1
4. Mahović-Komljenović M. (2009.); Informacijski sustav i porezna evazija-uloga menadžera podataka, Zagreb, 2009.
5. Mahović-Komljenović M. Prijedlog izmjene Zakona o lokalnim porezima, TIM4PIN MAGAZIN 9/2023, UDK 336.2, 2023.
6. Aleksandar Vranko: Sprečavanje porezne utaje i izbjegavanje plaćanja poreza, Porezni vjesnik 7— 8/2015
7. Ksenija Cipek: Efikasnija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evazija: prevencija protiv represije Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 55, 1/2018
8. Davor Bedi: Ocjena učinkovitosti institucionalnog trokuta, HRVATSKA JAVNA UPRAVA, god. 9. (2009.),
9. Lucija Sokanović, mr. sc. Zoran Šinković i doc. dr. sc. Matko pajčić: Utaja poreza i drugih davanja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012

Zakoni:

1. Opći porezni zakon, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22
2. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22
3. Zakon o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 114/22
4. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma NN 108/17, 39/19, 151/22

Internet stranice:

1. <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/P/Porezni-obveznik> ,
2. <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/tko-je-porezni-obveznik/>

3. <https://finance.hr/sto-porezi-zasto-ih-placamo-porezni-oblici-postoje-rh/>
4. <https://hr.know-base.net/7578204-tax-evasion>
5. <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40623.pdf>
6. <https://texel.hr/blog/pdv-kruzne-prijevare-se-zastiti-gubitaka/>
7. <https://lidermedia.hr/sto-i-kako/pravna-sigurnost-poduzetnika-zasto-traziti-i-kako-dobiti-obvezujuce-misljenje-porezne-uprave-137921>
8. <https://www.teb.hr/novosti/2016/kako-steci-poseban-porezni-status/>
9. <https://www2.deloitte.com/hr/hr/pages/tax/articles/tax-alert-2017-may.htm>
10. <https://www.racunovodstvo-porezi.hr/sites/default/files/casopisprivitak/ripup14-04-098.pdf>
11. <https://mfin.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-2507/ustrojstvo-84/porezna-uprava-145/145>
12. <https://mfin.gov.hr/o-ministarstvu/9>
13. <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>
14. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0170_HR.html
15. <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/medunarodni-monetarni-fond>
16. [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/M/Medunarodni-monetarni-fond-\(mmf\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/M/Medunarodni-monetarni-fond-(mmf))
17. <https://hr.wikipedia.org/wiki/G-20>
18. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45468>
19. <https://www.oecd.org/corporate/soe-review-croatia.htm>
20. https://hr.wikipedia.org/wiki/Porezna_na%C4%8Dela
21. <https://hr.economy-pedia.com/11029503-tax-haven>
22. <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/UtvrdivanjeRezidentnosti.aspx>
23. <https://plaviured.hr/tko-obveznik-poreza-dobit/>